ΒΩΜΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΟΣ Α΄. — ΑΡΙΘΜΟΣ 6

Ἀθήνα, Γενάρης 5 — 1919

Τὸ φύλλο λεπτὰ 40. Στὸ ἐξωτερικὸ μισὸ φράγκο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ: *Παραλιπόμενα τῆς «Ἠγησῶς».*
ΔΗΜ ΒΟΥΤΥΡΑ : *Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι.*
ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ : *Σὲ μιὰ καλλιτέχνισσα (ΙΙ).*
ΡΩΜΟΥ ΦΙΛΥΡΑ : *Γιὰ ὅσους πρόσμεναν τοὺς «Γυρισμούς» μου (σοννέτο).*
ΑΔ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ : *«Νὰ ξαναζήσουμε».*
KOSTIS VELMYRAS : Le premier rendez-vous.
Κ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ : *Φθινόπωρο.*
ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑ: *«Γυρισμοὶ» (Κριτικὸ σημείωμα».*
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ : *Ἀναγέννηση.* — René Lote : Les intellectuels dans le société Française.—*Ὁ καινούργιος «Νουμᾶς».*— *Ἡ «Διάπλασις τῶν παίδων» καὶ ἡ δημοτική.* - *Τὸ ἀνέκδοτο ἔργο τοῦ* Rostand.

ΠΑΡΑΛΙΠΟΜΕΝΑ ΤΗΣ "ΗΓΗΣΩΣ,,

(Ξεφυλλίζοντας τὰ χαρτιά μου, ἀνακάλυψα λίγους στίχους ἀπὸ τὰ 1892, ποῦ μένουν ἀκόμ' ἀτύπωτοι Φανερὸ πὼς εἴταν προωρισμένοι γιὰ τοὺς «Τάφους τοῦ Κεραμεικοῦ», τὸ ποίημα ποὺ βρίσκεται στὰ «Μάτια τῆς ψυχῆς μου», μὰ ποὺ ὕστερα μείναν ἀπέξω, γιατὶ δὲν εἴχανε θέση στὴν ἀρχιτεχτονικὴ τοῦ τραγουδιοῦ μου. Καθὼς κι αὐτοὶ ἀναφέρονται στὸ θεῖο ἀνάγλυφο τῆς Ἠγησῶς, θἄξιζε, εἶπα, νὰ ἰδοῦνε, κι ἂς εἶναι ἀργά, τὸ φῶς, κι ἂς εἶναι στίχοι τοῦ 1892)

Εἶμαι καλὴ καὶ εἶμ' ὄμορφη ; Σίμωσ' ἐδῶ, διαβάτη,
καὶ κάμε νὰ καθρεφτιστῶ, μέσα στὰ δυό σου μάτια,
μέσα σ' αὐτὰ ὁλοφάνερη νὰ ἰδῶ τὴν ὀμορφιά μου.
Ν' ἀνατριχιάσω, νὰ σειστῶ, καὶ μιὰ στιγμὴ νὰ νοιώσω
πάλε τὴν πρώτη μου ζωή, τὸ πρῶτο καρδιοχτύπι.
Πόσος καιρὸς νὰ πέρασε κι ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ λάμπω
μακαρισμένη, ἀσάλευτη κι ἀθάνατη ἐδῶ πέρα ;
Σὲ ποιὰ Ἠλύσια, ποιᾶς θεᾶς τὸ εὐλογημένο χέρι
μὲ πῆρε καὶ μὲ φύτεψε ; Πές μου, καλὲ διαβάτη,
περνάει ὁ κόσμος καθὼς πρίν, τρέχ' ἡ ζωὴ σὰν πρῶτα,
φωτίζει ὁ ἥλιος καθὼς πρὶν τὴν ἀκουσμένη Ἀθήνα
καὶ τὴ σκεπάζει πάντοτε καὶ ἡ σκέπη τῆς Παλλάδας ;
Τὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου στέκεται ὀρθὸ σὰν πάντα ;
Εἶν' ἄσβυστη ἡ φωτιά, ὁ βωμὸς κρατιέται ἑτοιμασμένος
καὶ τὸ λιβάνι καίγεται, τροχίστηκες, μαχαίρι,
καὶ τὸ σφαχτὸ ταράζεται καὶ τὰ ἄνθια εὐωδιάζουν,
κι ἄλλη παρθένα σὰν ἐμὲ νυφιάτικα ντυμένη
κρατάει μὲ τὸ 'να χέρι της τὸ πλούσιο τὸ κανίστρι
καὶ παραστέκει καθαρὴ στὴν ἱερὴ θυσία
ἐκεῖ ποὺ τἄλλο χέρι της μὲ χάρη ἀνασηκώνει
τὸ φόρεμα ποὺ ὁλόμακρο τετράπλατο δὲν κρύβει
τοῦ ἀκριβοθώρητου κορμιοῦ τὰ ἐλεύτερα τὰ κάλλη ; . . .

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΥΤΟΙ ΕΙΝΕ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ !

Περνοῦσε μέσ' τὰ δέντρα πατῶντας τὰ ξερὰ φύλλα τους. Εἶδε κιἄλλα νὰ πέφτουνε..

Αὐτὰ τοῦ φέρανε μιὰ ἐνθύμηση μακρυνὴ στὸ νοῦ του καὶ τὸν κάνανε νὰ κουνήσει θλιβερὰ τὸ κεφάλι. Γρήγορα ὅμως, σούφρωσε τὰ φρύδια καὶ κύταξε ἄγρια γύρο.

Ἤτανε μόνος μέσ' τὰ δέντρα, πού ἄλλα ὕψωναν μισομαδημένα τὰ κλαδιὰ τους στὸν οὐρανό, ἄλλα πράσινα, κι' ἄλλα μὲ φύλλα κοκκινωπὰ σὰ χτυπημένα, ματωμένα.

Εὐχαριστήθηκε ποὺ δὲν ἦταν κανεὶς ἄλλος. Ἀλλὰ σὲ λίγο, μιὰ γυναίκα φάνηκε νὰ μπαίνει στὸ δρομίσκο ποὺ περνοῦσε αὐτός! Ἤτανε ξεσκούφωτη καὶ φτωχικὰ ντυμένη.

Ὅταν πλησίασαν κυταχτήκανε. Τὰ μάτια τῆς γυναίκας γαλανὰ σὲ σταράτο πρόσωπο, τὸν κύταξαν καλά, καλά..

Ὁ Γιάλας στάθηκε :

— Μά !. ἔκανε καὶ κύταξε πίσω.

Εἶδε τὴ γυναίκα νὰ στρέφει καὶ αὐτὴ καὶ νὰ τὸν βλέπει.

— Μὰ ποιὰ εἶνε αὐτή ! ρώτησε τὸν ἑαυτό του. Μὰ τὴν ξέρω !.

Ἡ γυναίκα ἔφειγε σιγά.

— Βρέ !. ἔκανε ξαφνικά, αὐτὴ εἶνε !. Μὰ πῶς κατήντησε ἔτσι !.

Καὶ γύρισε γρήγορα καὶ ἄρχισε νὰ τὴν ἀκολουθᾶ.

— Ὄχι, ὄχι, δὲν κάνω λάθος, ἔλεγε, αὐτὴ εἶνε !

Ἤτανε βέβαιος πῶς ἤτανε μιά, ποὺ ἀπὸ χρόνια, εἶχε γνωρίσει..

Καὶ στὸ νοῦ του, καθὼς πήγαινε ἐρχόντανε ἐνθυμήσεις παλιές, λησμονημένες.

Ὁ δρόμος γινότανε μακρύς.

Ἡ κακοντυμένη γυναίκα ἴσως πήγαινε σὲ μιὰ ἀπόκεντρη συνοικία. μακρυνὴ ποὺ πέρα φαινόταν. Καὶ κάθε τόσο στρεφόταν καὶ κύταζε πίσω. Χωρὶς ἄλλο αὐτὴ ἦταν καὶ τὸν εἶχε γνωρίσει..

Πολλὲς φορὲς ἔλεγε νὰ τὴν πλησιάσει καὶ νὰ τῆς μιλήσει, ἀλλ' ἡ παρουσία ἀνθρώπων τὸν ἐμπόδιζε.

Κοντὰ ὅμως, ἢ σὲ μιὰ μεριὰ ποὺ ἀρχίζανε χωράφια καὶ οἰκόπεδα καὶ τὰ σπίτια, μεγάλα σπίτια, γινόντουσαν ἀραιώτερα, εἶδε τὴ γυναίκα νὰ σταματᾶ καὶ νὰ τὸν περιμένει.

Χλωμὸς προχώρησε πιὸ γρήγορα καὶ τὴν πλησίασε.

— Ἄγγελικα τῆς εἶπε, μὰ σὺ εἶσε !.

— Ναί, ἐγώ, ἐγώ !. τοῦ ἀπήντησε αὐτή, καὶ στὸ πρόσωπό της, ποὺ τώρα, εἶδε νὰ μὴν εἶνε καὶ πολὺ ἀλλαγμένο, φάνηκε ἕνα ἀπ' τὰ παλιά της γλυκὰ χαμόγελα.

— Μὰ πῶς, πῶς, τί ἔγινες τόσα χρόνια ; τῆς εἶπε καὶ ἡ καρδιά του χτυποῦσε δυνατὰ καὶ ἄταχτα.

— Εἴμουνα, ξέρεις, τρελή !

Ξαφνιάστηκε. Μαὐτὸ ὅμως, ποὺ τοῦ εἶπε, ἄρχισε νὰ βλέπει στὶς ἔπειτα ὁμιλίες της, κάποια ταραχή, τὰ λόγια της νὰ βγαίνουν ὄχι στερεά, ἴσια, κανονικά, ἀλλ' ἀκανόνιστα καὶ μπερδεμένα πολλὲς φορές !

Εἶχε παντρευτεῖ τοῦ ἔλεγε, ἀλλὰ πολὺ κακά. Οὔτε τὸν ἀγαποῦσε, τοῦ εἶπε, ἀλλ' ἔσπασε μιὰ νύχτα τὴν πόρτα της, ποὺ συγκοινωνοῦσε μέ τὸ δικό του δωμάτιο, καὶ τὴ βίασε. Ὁ πατέρας της βρισκότανε μεθυσμένος σ' ἕνα καπηλιό, ὅπου εἶχε πιεῖ μὲ τὸν ἴδιο τὸν βιαστή.

Τὴν πῆρε ὅμως, καὶ τὴν ἔβαλε, μόλις τὴ στεφάνωσε, νὰ δουλεύει κάνοντας τὴ μοδίστρα, στὰ σπίτια.. Μετά, μετὰ ἐγέννησε καὶ τὸ παιδί ἕνα βράδυ, πετάχτηκε στὸ βρεφοκομεῖο. Αὐτὸ τῆς ἔφερε καὶ τὴν τρέλα... Τώρα καθὸτανε μὲ τὸν ἄντρα της σ' ἕνα ὑπόγειο πολὺ βαθύ, ἑνὸς καφενείου..

Ὁ Γιάλας τὴν κύταζε ποὺ μιλοῦσε, κ' αἰσθανόταν ὅσο πήγαινε τὴν παλιὰ ἀγάπη, ἢ καλλίτερα τὴν παλιὰ ἐπιθυμία σὲ κεῖνο τὸ σταράτο πρόσωπο μὲ τὰ γλυκὰ μάτια καὶ μιὰ λαχτάρα σὲ κεῖνο τὸ σώμα, ποὺ μ' ὅλο τὸ κακὸ ντύσιμό του, φαινόταν καλόγραμμο, προκλητικό. Τὸ πρόσωπό της δὲν εἶχε ἀλλάξει καθόλου σχεδόν, ἔμενε ὅπως τὄχε γνωρίσει, καί μόνο, μόνο τὸ σώμα της ἤτανε γυναίκας πιά, γυναίκας ὅμως καλοφκιαγμένης, Τὸ λεπτό, πρόστιχο ροῦχο της, ἄφινε καλὰ νὰ φαίνονται οἱ καμπύλες... Τὄχε δεῖ καὶ καθὼς τὴν ἀκολουθοῦσε.

Κι' ὅσο, τὄβλεπε ὁ Γιάλας, τόσο αἰσθανόταν, μαζὶ μὲ τὴν ἡδονή, ποὺ τὸν ἔπνιγε, νὰ τοῦ ἔρχουνται πολλὰ δικαιώματα ποὔχε σαὐτή..

Ρώτησε γιὰ τὸ καφενεῖο, ποὺ βρισκόταν, κἔμαθε καλά. Ὕστερα τῆς εἶπε, ποὺ θὰ τὴν συναντοῦσε πάλι, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὴν ξαναδεῖ.

Αὐτὴ χωρὶς κανένα δυσταγμό, γρήγορα, τὸν ρώτησε :

— Ποὺ θέλεις ;

Τῆς ὅρισε ἕνα μέρος κοντὰ στὰ δέντρα ποὔχανε συναντηθεῖ. Θὰ βρισκόντουσαν τὸ αὔριανὸ μεσημέρι. Πιὸ πρωΐ αὐνὸς δὲν μποροῦσε γιατὶ εἶχε τὴν ἐργασία του.

Χωρίστηκαν. Αὐτὸς στάθηκε ἴσαμε ποὺ τὴν. εἶδε νὰ μπαίνει μέσ' τὸ φτωχικὸ συνοικισμό, ποὺ ἦταν πέρα ἀπ' τὰ χωράφια καὶ νὰ χάνεται. Προχώρησε ἔπειτα, γιὰ νὰ φύγει σιγά, ἐνῶ στὸ νοῦ του ἀναμνήσεις παλιὲς ἐρχόντουσαν.

Καὶ θυμήθηκε ποὺ κάθε βράδυ πήγαινε μὲ τὴν Ἀγγέλικα σὲ ἐρημικὰ μέρη καὶ μιλοῦσαν. Κάθε βράδυ, ἀρκετὸν καιρό, αὐτὸ γινόταν.

Καὶ τώρα, ποὺ τὸ σκέπτεται αὐτό, εἶπε :

— Μὰ τί διάολο, λέγαμε ;

Θυμήθηκε καὶ ποὺ αὐτὸς πάντα τῆς ζητοῦσε ἕνα φίλημα, γιατί. ἂν καὶ εἴχανε ἀρκετὸν καιρὸ σχέση δὲν εἶχε κατωρθώσει νὰ τῆς πάρει. Ἀλλ' αὐτὴ ἐκεῖ, ἐπέμενε ὄχι ! Καὶ τοὔλεγε :

— Δὲν εἶσε ὁ πρῶτος, ποὔχω ἀγαπήσει, σοῦ λέγω τὴν ἀλήθεια, κι' ἄλλους ἀγάπησα, ἀλλὰ σὲ κανέναν, σὲ κανέναν δὲν ἄφησα νὰ μέ φιλήσει !. Θέλω ἔτσι, νὰ μὴ φιληθῶ ἀπὸ κανέναν παρὰ μόνο ἀπ' τὸν ἄντρα μου!..

Μιὰ νύχτα ὅμως, ποὺ τὸ μέρος, ποὺ στεκόντουσαν φωτιζότανε λίγο, ἀπὸ λάμψεις κάποιας πυρκαϊᾶς, ἄρχισε νὰ τῆς μιλᾶ, νὰ τὴν παρακαλεῖ ζητῶντας τὸ φίλημα. Εἶδε σιγά, σιγὰ στὴ μορφή της νὰ γίνεται μιὰ ἀλλαγή. Φαινόταν καλὰ τὸ τρέξιμο τῆς ἐπιθυμίας, ἢ ὁ ἐρχομὸς τῆς ἐπιθυμίας νὰ φιληθεῖ ἐπιτέλους. Καὶ στάθηκε καὶ τὴν ἀγκάλιασε καὶ τὴν φίλησε. Τὸ θυμᾶται τώρα, κι' ἀνάβει ὅλος. Ἕνα μόνε τῆς εἶχε πεῖ, ἕνα ! Ἀλλὰ τό ἕνα φίλημα ἀκολούθησε κιἄλλο, κιἄλλο, πολλὰ πλῆθος, μέσ' τὸ μέρος κεῖνο τὸ φωτισμένο ἀπ' τὶς λάμψεις τῆς πυρκαϊᾶς καὶ ποὺ ἐρχόταν ὁ ἦχος καμπάνας μακρυνῆς, ποὺ χτυποῦσε τὸν κίνδυνο.

Ἀλλ' ἀπ' τὴ βραδυὰ κείνη τὴν ἔχασε.

Τὴν ἄλλη βραδυὰ δὲν ἦρθε στὸ μέρος ποὺ τὴ συναντοῦσε. Ἐπίσης καὶ τὴν ἄλλη, τὴν ἄλλη ! Καὶ ἤξερε ὁ Γιάλας, μόνο τὴ γειονιά της, μιὰ παλιογειτονιὰ βρώμικη, στὰ πλευρὰ ἑνὸς λόφου. Τὸ σπίτι της δὲν τὄξερε. Κἔτσι, ἀφοῦ τὴ ζήτησε μέσα στὴ γειτονιά της, ἀρκετὲς φορές, ἀπελπίστηκε κι' ἄρχισε κυτάζοντας ἄλλες γιὰ νὰ παρηγορηθεῖ.

Μιὰ μέρα. μετὰ καιρό, τὴν εἶδε ξαφνικὰ σ' ἕνα δρόμο κεντρικό. Τὴν πλησίασε καὶ τῆς μίλησε.

Τοῦ φέρθηκε ψυχρά, πολὺ ψυχρά. Παρατήρησε ὅμως πῶς φοβώταν τούς χωροφύλακες. Κάποιος ποὔχε παρουσιαστεῖ, τὴν εἶχε τρομάξει. Καὶ ἤταν ὄχι καλὰ ντυμένη, ὅπως ντυνώταν. Τὸ σακκάκι της, ἕνα μπλὲ βαθύ, ἤτανε στοὺς ἀγκῶνες φαγωμένο, τρύπιο, κ' ἕνα κουμπὶ μεγάλο κρεμώτανε μαζὶ μὲ σχισμένο ὕφασμα..

Πόσο τὴ λυπήθηκε τότε !

Ὁ Γιάλας γέλασε ξερὰ ἐδῶ, ἀφίνοντας τὶς ἀναμνήσεις :

— Ἐγὼ ὅλο λυπόμουνα ! εἶπε.

***

Ὅταν ἔφθασε σὲ κεντρικοὺς δρόμους εἶδε ἕνα τραὶ νὰ κατηφορίζει καὶ πήδησε μέσα. Ἔμεινε στὸν ἐξώσιη κοιτάζοντας κάποτε, τοὺς ἀνθρώπους ποὺ καθόντουσαν.

Πολλοὶ μαζεμμένοι ἔξω, κοντά του, μιλοῦσαν. Ἕνας ὑπάλληλος ἀπ' τοὺς ἀνωτέρους τοῦ τράμ, μὲ καμποὔρωτὴ μύτη καὶ γλώσσα γρήγορη, ὅλο μιλοῦσε, ἔλεγε, ἔλεγε, καὶ κάθε τόσο ρωτοῦσε τοὺς ἄλλους.

— Ἔτσι δὲν εἶνε ; Δὲ λέω σωστά ;.

Σὲ μιὰ σειγμὴ ποὔτε καὶ κάποιο ἀστεῖο καὶ γέλασε κύταξε καὶ τὸ Γιάλα, κουνῶντας τὸ κεφάλι. Αὐτὸς ἔκανε νὰ τοῦ χαμογελάσει, ἀλλὰ κρατήθηκε καὶ κούνησε μόνο τὸ κεφάλι. Καὶ μόλις ἄρχισε πάλι ὁ ὑπάλληλος νὰ λέει τραβήχτηκε καὶ πῆγε στὴν ἄλλη ἄκρη.

Ἐκεῖ κάτι ἄλλες σκέψεις τοῦ ἤρθανε. Ἡ σκέψη ὅμως, τῆς γυναίκας μὲ τὰ φτωχικὰ ρούχα δὲν τοῦ εἶχε φύγει, ἀλλὰ σὰ νὰ βρισκόταν, ἢ νἄχε τραβηχτεῖ παράμερα τὴν αἰσθανόταν κάθε τόσο. Καὶ ὅταν τοῦ παρουσιαζότανε δυναιὰ ἔνοιωθε τότε, τὴν ἡδονὴ νὰ τὸν ζαλίζει..

Ὁ Γιάλας κάτι θυμήθηκε ξαφνικά :

— Βρέ, βρέ ! ἔκανε.

Στὸ νοῦ του εἶχε ἔρθει μιὰ τρελλή, ποὔχε πρὸ καιροῦ

δεῖ, καθὼς καθόταν στὴν πόρτα ἑνὸς βιβλιοδετείου.

Εἶχε περάσει αὐτὴ ξεμαλλιασμένη καὶ ὅταν τὸν εἶδε στηλώθηκαν πάνω του τὰ μεγαλωμένα ἀπ' τὴν τρέλλα μάτια της. Καὶ στηλώθηκαν τόσο ἐπίμονα πάνω του, ποὺ κι' ὁ βιβλιοδέτης τὸ παρατήρησε καὶ τοῦ εἶπε :

— Γιά, γιὰ πῶς σὲ κυτάζει !

Τώρα τὸ πρόσωπο κεῖνο, ποὺ δὲ μποροῦσε νὰ θυμηθεῖ ποὺ τὄχε δεῖ, γιατὶ ἔφερνε λίγη, πολὺ λίγη ὁμοιότητα μὲ κάποιὄ γνωστό του, τώρα τὸ βλέπει μὲ πιὸ γνωστὰ χαρακτηριστικὰ νἄρχεται καὶ νὰ γίνεται ἕνα μὲ τὸ πρόσωπο τῆς γυναίκας, ποὺ μὲ τὰ παλιὰ ρούχα, τὸ σακκάκι τὸ ξεβαμμένο κόκκινο καὶ ξεσχισμένο στὸν ὤμο, τὴ φούστα, ποὺ θἄχε χρώμα κάποτε, καὶ τώρα φαινόταν ἄσπρη, καὶ τὰ παπούτσια τὰ πατημένα, δίχως κορδόνια, στεκόταν πρὶν ἀπὸ λίγο, κοντά του...

***

Κατέβηκε ἀπ' τὸ τραὶ λίγα βήματα ἀπ' τὸ μέρος ποὺ ἤθελε νὰ πάει. Καὶ αὐτὸ τὸ μέρος ἤτανε τὸ μαγεριὸ τοῦ Τσιμπίδα, ποὺ ὅταν πλησίασε, ἄκουσε μέσα, κρότον ὀργάνων.

Εἶδε στὴν καρδιά του τὴ χαρὰ σὰ λουλούδι ν' ἀνοίγει, σὰ λουλούδι στὸν ἥλιο, στὴν ἡμέρα, καὶ σούφρωσε τὰ φρύδια του.

— Γιά, ἔκανε στὸν ἑαυτό του, γιὰ κύταξε μὴν ἀρχίσεις τὰ ἴδια !. Ξέρεις !

Κ' ἔφθασε κεῖ σκυθρωπός.

Μέσα στὸ μαγεριὸ ὁ Μάλτας ἕνας ψηλός, ξανθός, μὲ μουστάκια ποὺ σκέπαζαν τὰ χείλια του, κομπάνιαρε μὲ τὸ τριμπόνι ἕνα γέρο ζητιάνο, κοντούτσικο, ποὔπαιζε λύρα. Κεῖχε σταθεῖ γυρτὸς ἀπὸ πάνω του. Οἱ ἄλλοι ὄρθιοι κι' αὐτοὶ γελοῦσαν.

Στὴν πόρτα ἄνθρωποι μαζευόντουσαν.

— Γιάλα, γλέντι ἔχουμε ! τοῦ εἶπε ἕνας μελαχρινὸς πολὺ μὲ μεγάλα, πλατειὰ χείλια.

Τὸν πείραξε περισσότερο ἀπ' ἄλλοτε, ποῦ τὸν εἶπε μόνε μὲ τὸ ὄνομά του καὶ δὲν τοὔβαλε καὶ τὸ «κύριε» καὶ χωρὶς νὰ ἀπαντήσει προχώρησε μέσα.

Ὁ γέρος ξακολουθοῦσε νὰ παίζει τὴ λύρα καὶ ὁ Μάλτας γυρτὸς ἀπὸ πάνω του νὰ φυσᾶ τὄργανό του.

— Βρέ, πάφτε πιά, καὶ μαζεύτηκε ὁ κόσμος ! τοῦ φώναξε ὁ ταβερνιάρης σηκώνοντας τὰ χέρια. Ὕστερα πλησιάζοντας στὴν πόρτα :

— Ἔλα, ἔλα ! φευγάτε ! Τί θέατρο εἶνε ; εἶπε στοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἴχανε μαζευτεῖ.

Ὁ Μάλτας ἔπαψε, σκούπισε τὰ χείλια του, τὰ χείλια τοῦ ὀργάνου του καὶ τὄβαλε σὲ μιὰ ἄκρη ποὺ στὴ γωνιὰ της ἔλαμπε ἕνα καντύλι κάτω ἀπὸ εἰκόνα ἀσπρόγενη ἁγίου.

Ὁ γέρος στράφηκε στὸν μελαχρινὸ μὲ τὰ μεγάλα χείλια, ποὔχε μιλήσει στὸ Γιάλα ὅταν ἔμπαινε, καὶ τοῦ ζήτησε τὸν κόπο του.

Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ πλατειὰ χείλια κύταξε ψηλά, τὸ ταβάνι, τοὺς καπνισμένους δοκοὺς καὶ εἶπε :

— Μωρὲ ποιὸς τοὺς μουτζούρωσε !

Οἱ ἄλλοι δυό, ἕνας γέρος κοντός, ἀδύνατος μὲ τὴ ρεπούμπλικα ἴσαμε τ' αὐτιά, κ' ἕνας ἄλλος ἀσπρομάλλης μὲ παχύ, χοντρὸ πρόσωπο, κόκκινο, γύρισαν τὶς πλάτες καὶ προχωρήσανε στὸ βάθος τοῦ καταστήματος.

— Μωρέ, ἀπ' αὐτοὺς ζητᾶς λεφτά ! Μωρέ, εἶνε ὅλοι μουζικάντηδες ! τοῦ φώναξε ὁ ταβερνιάρης.

— Συνάδελφοι ! εἶπε ὁ Μάλτας πλησιάζοντας.

Ὁ γέρος ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὸ Γιάλα, ἀλλ' ἀντίκρυσε μιὰ κακιὰ ματιά. Ὁ Γιάλας τὸν εἶχε ἀγριοκυτάξει.

— Καλὰ παιδιά μου, εἶπε καὶ κινήθηκε νὰ φύγει.

— Νά, νά, ἔλα δῶ ! τοῦ φώναξε ὁ ταβερνιάρης, σηκώνοντας τὸ κεφάλι ἀπὸ μιὰ ἐφημερίδα ἁπλωμένη σ' ἕνα τραπέζι, ποὔχε σκύψει καὶ διάβαζε.

— Ἔλα, θὰ πάρουμε ἕνα ; κύριε Γιάλα ; ἐλᾶτε ! τοὺς εἶπε ὁ Μάλτας.

— Ναί, ναί ! τοῦ ἀπήντησε ὁ Γιάλας.

Εἶχε εὐχαριστηθεῖ ποὺ τοῦ εἶχε μιλήσει ὁ Μάλτας μ' εὐγένεια καὶ τὸν εἶπε κύριο, καὶ πῆγε κοντὰ στὸ τραπέζι ποὺ πλησίασαν καὶ οἱ ἄλλοι νὰ καθήσουν. Ζητοῦσε, ὅμως νὰ κρατιέται σοβαρός, καὶ τὸν ἐνοχλοῦσε ἡ καρδιά του, ἢ μιὰ ἐπιθυμία, ποὺ τοῦ ἐρχότανε μαζὶ μὲ τὴν ἐνθύμηση τῆς Ἀγγέλικας, νὰ τοὺς μιλήσει, νὰ γελάσει, νἀφήσει ἐλεύθερη τὴ χαρά του, ποὺ τὴν αἰσθανότανε σὰ νὰ τὴν εἶχε δεμένη.

— Στὸ διάολο, βλάκα ! εἶπε στὸν ἑαυτό του. Ἀκόμη δὲν ἔβαλες μυαλό ; Ὄχι, τὄπα ! Ἡ λύπη κ' ἡ καλὴ καρδιὰ πρέπει νὰ χαθοῦνε !. Ἀρκετὰ σ' ἔκαναν καὶ ὑπέφερες !.

Καὶ καθὼς τἄλεγε αὐτό, χτυποῦσε χάμω νευρικὰ καὶ γρήγορα, σιγὰ ὅμως, τὄνα του πόδι.

Καὶ θύμισε στὸν ἑαυτό του τί εἶχε πεῖ καὶ τί ἔπρεπε νὰ κάνει, προσπαθῶντας νὰ μὴ γκίζει τὴν ἐνθύμηση τῆς Ἀγγέλικας πού, ἀλήθεια, ἰὄβλεπε, αὐτὴ ἔφταιγε σαὐτή του τὴ χαρά.

— Ὁ Τσουλούπης φάνηκε διόλου ; ρώτησε τοὺς συντρόφους του.

— Ὄχι.

— Δὲν ἦρθε ἀκόμα τοῦ εἶπε ὁ ταβερνιάρης.

— Κανένα μεζέ ! Μὰ ἔτσι θὰ τὸ πιοῦμε ! φώναξε ὁ Μάλτας στὸ μάγερα.

Μὲ γεμᾶτα τὰ ποτήρια καθόντανε γύρο στὸ τραπέζι. Δὲ μιλούσανε.

— Μωρέ, ἔκανε ὁ Μάλτας, κανείς μας δὲ βγάζει μιλιά!

— Στάσου νἄρθει ὁ Βασιλιᾶς τῶν Ὀργάνων καὶ θὰ δεῖς !

— Γιὰ σταθεῖταῖ νὰ ρουφήξω κάνα δῶ καὶ σᾶς λέω γώ ! εἶπε ὁ μελαχρινὸς μὲ τὰ πλατειὰ χείλια.

— Α, ναί, γιὰ σταθῆτε νὰ πλύνει ὁ Χειλάρμπεης τὸ λάρυγγά του καὶ τὰ χείλια του κιὶ θὰ δεῖτε πῶς θὰ κόψει καὶ θὰ ῥάψει !

— Κατὰ φωνή... τοὺς εἶπε ὁ ταβερνιάρης ἀπ' τὴν πόρτα, γυρίζοντας σαὐτοὺς τὸ πρόσωπό λίγο.

— Ποιὸς εἶνε ;

— Ὁ κὺρ Σπύρος.

— Ω !

— Καὶ μοῦ φαίνεται νὰ τἄχει τσούξει !

— Ω, ω, τώρα θἀκούσουμε φιλοσοφία !

Ἕνας κοντός, ἀδύνατος, ξανθὸς μὲ ἄσπρες τρίχες σπαρτές, στὸ μουστάκι του, μπῆκε γυρτός.

— Ω, ἔκανε καὶ στάθηκε ὀρθώνοντας τὸ κορμί του, βλέπω μαζεύτηκε ἡ Γερουσία !

— Ὁρίστε, κὺρ Σπύρο ! τοῦ εἶπε ὁ Μάλτας. Ἕνα ποτηράκι στὸν κὺρ Σπύρο !

— Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ ! εἶσθε πολὺ εὐγενής ! τοῦ ἀπήντησε αὐτὸς σκύβοντας λίγο καὶ βάζοντας τὸ χέρι στὸ στομάχι του.

Καὶ κάθισε.

— Θὰ μοῦ πῆτε τὰ νέα σας ; ρώτησε ἔπειτα, κυτάζοντας τὸν Μάλτα καὶ τοὺς ἄλλους στὴ γραμμή !

— Τὰ νέα ἄστα τοῦ ἀπήντησε ὁ Μάλτας, ὅπως γενίκαμε, ἄστα ! Θὰ πᾶμε κατὰ διαβόλου ! Γιαυτὸ δὲ θέλω νὰ τὰ βάζω διόλου μὲ τὸ νοῦ μου !

Ὁ κὺρ Σπύρος ἅπλωσε τὸ χέρι του σὰ νἄθελε νὰ ὀρκιστεῖ :

— Καὶ ἄριστα κάνεις φίλε μου εἶπε, ἐμεῖς οἱ μουσικοὶ πρέπει νὰ εἴμεθα σὰν τὰς ἀηδόνας ! Νὰ ψάλλουμε !.. Χωρίς, ἐδῶ, ἐδῶ, δόστε προσοχή ! χωρὶς οὔτε σκέψις γιὰ τὰ ἐγκόσμια νὰ περνᾶ, νά.. αὐτό.. ἔτσι νὰ διέρχεται ἀπ' τὸν νοῦν μας !.. Τί ὡραία λόγια !. Χωρὶς οὔτε σκέψις νὰ διέρχεται ἀπ' τὸν νοῦν μας γιὰ τὰ ἐγκόσμια !..

Ὁ Γιάλας δὲ μπόρεσε νὰ μῆ χαμογελάσει. Δὲν ἦταν ἡ πρώτη φορά, ποὺ ἄκουγε τὸν κῦρ Σπύρο νὰ θαυμάζει τὰ λόγια του μόνος, καὶ νὰ τὰ ξαναλέει, πολλὲς φορές, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δὲν τὸν πρόσεχαν, ἢ δὲν τοῦ ἀπαντοῦσαν.

Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως, τοῦ ἀπήντησε ὁ Χειλάρμπεης μὲ τόνο πειραχτικό :

— Τί εἶνε αὐτά ! ποιὰ εἶνε τὰ ὡραία λόγια, ποὺ ὅλο μᾶς λές ! Τὰ ἐγκόσμια, οἱ σκέψες τἀηδόνια !

Ὁ κὺρ Σπύρος στράφηκε σαὐτόν :

— Ἐσὺ τοῦ εἶπε δείχνοντάς τον, ἐσὺ νὰ φυσᾶς μόνε, γού, γού ! τὸ κοντραμπάσο σου, πιὸ πέρα νὰ μὴν πηγαίνεις.

— Κ' ἐσύ, ἤ, ἤ...

Καὶ ὁ Χειλάρμπεης ἔκανε πῶς ἔπαιζε βιολί.

Ὁ κὺρ Σπῦρος κοκκίνισε, ὁ Χειλάρμπεης τοῦ περγελοῦσε ἢ μιλοῦσε μὲ ἀνευλάβια γιὰ τὸν βασιλέα τῶν ὀργάνων, ὅπως αὐτὸς ἔλεγε τὸ ὄργανο ποὺ ἔπαιζε. Ἀλλ' ὁ Μάλτας μπῆκε στὴ μέση :

— Ἄστον, κὺρ Στύρο μου, ἄστον, αὐτὸς εἶνε Ἀφρικανός, δὲν τὸν λές, πῶς ἡ καταγωγή του εἶνε ἀπ' τὴν Ἀφρική ; Ἄστον ! Ἔλα, ἔλα ! Εἰς ὑγείαν σου !..

Ὁ Γιάλας πῆρε τὸ κρασί του ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ τὄφερε στὰ χείλια. Δὲν ἤπιε παρὰ λίγο, καὶ τἄφησε.

— Παλιάνθρωποι καὶ κτῆνοι εἶνε ὅλοι, σκέφτηκε. Μὴ δὲ σὲ περγέλασαν καὶ σ' ἕνα, αὐτά, αὐτὰ τὰ κτῆνοι ;

Στὸ διάολο ὅλοι ! Ἐκτὸς μόνε κείνου, κείνου τοῦ Τσουλούπη, αὐτουνοῦ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ βγαλμένου ἀπ' τὴ φυλακή ! Στὸ διάολο ! Στὴ φυλακὴ οἱ καλοὶ κ' ἔξω οἱ παλιάνθρωποι !. Κι' ὁ Μάλταξ κι' αὐτός...

Τρεῖς νέοι μπήκανε μέσα, οἱ δυὸ ἀδύνατοι καὶ ὁ τρίτος μὲ πλατειοὺς ὤμους καὶ χοντρὸ πολὺ πρόσωπο καὶ σχεδὸν χωρὶς μουστάκι.

— Ὁρίστε, ὁρίστε !. τοὺς εἶπε ὁ κὺρ Σπύρος.

— Α, εὐχαριστῶ ! Θὰ σᾶς κάνουμε σήμερα ἀντικάμαρα! Θὰ καθίσουμε κεῖ στὴ γωνιά ! τοῦ ἀπήντησε ὁ ἕνας κ' ἔδειξε τὴ γωνιὰ ποὺ εἶταν κοντὰ καὶ γιάλιζε τὄργανο τοῦ Μάλτα καὶ πάνω ἔλαμπε τὸ καντίλι.

— Εἶν' ἱδρωμένος ὁ Κουράκος ! Πῆγε καὶ γυμνάστηκε! εἶπε ὁ ἄλλος ἀδύνατος, γιὰ τὸ χοντρὸ νέο, πού ἔμεινε σιωπηλός.

— Καλά, καλά, ὅπως θέλετε !

Σὲ λίγο ὁ κὺρ Σπύρος στράφηκε στοὺς νεοφερμένους πάλι, ποὺ ἦταν καθισμένοι στὴ γωνιὰ κοντά.

— Ἐγνώρισα χθές, κάτι συναδέλφου σας, τοὺς εἶπε. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση, ἐδῶ, ἐδῶ, κύριοι, δόστε προσοχή, μοῦ ἔκανε ἐντύπωση καὶ τὸ συζήτησα καὶ μένα γιατρό, ποὺ ὅλοι οἱ κατάντες ἔχουνε αὐτὸ ἐδῶ, αὐτό ! πῶς τὸ λένε ; τὸ καρύδι !

— Εἶνε τὸ μύλο, ποὺ κάθισε στοῦ Ἀδὰμ τὸ λαιμό ! εἶπε ὁ Χειλάρμπεης.

— Τὸν κακό σου ! τοῦ ἀπήντησε ὁ κὺρ Σπύρος χωρὶς σχεδόν, νὰ στραφεῖ, ἔπειτα στοὺς ἄλλους :

— Αὐτὸ ποὺ λέτε δῶ, τὸ καρύδι, λέω..

Ὁ Γιάλας εἶδε τοὺς δυὸ κορίστες νὰ φέρνουνε τὸ χέρι τους στὸ λαιμό, ὅμοια εἶδε νὰ κάνει καὶ ὁ ἀθλητής.

— Μὰ τί κάνεις ἐσύ ! καὶ σὺ κυτάζεις τὸ λαιμό σου ! τοῦ φώναξε ὁ Μάλτας. Ἄδικα παιδεύεσαι, παιδί μου ! Ἐσένα τὴ φωνή σου τὴν ἔφαγε ἡ γυμναστική, καὶ γιαὐτὸ δὲν ἔχεις τὸ καρύδι !. Ξέρεις, εἶπε στὸ Γιάλα, πῶς ἡ φωνή...

Ὁ Γιάλας εἶχε δεῖ νἄχει πάλι ἐπιθυμία νὰ γελάσει, νὰ μιλήσει, ἀλλὰ κρατήθηκε μὲ μανία. Προσποιήθηκε ὅτι ἀκούει γέρνοντας τὸ σώμα καὶ γυρίζοντας λίγο ταὐτί του πρὸς τὸν Μάλτα, τἄχα νἀκούσει καλλίτερα, καὶ εἶπε μὲ τὸ νοῦ του :

— Ὄχι, ὄχι, δὲ θὰ γελάσεις ! ἀρκετὰ γέλασες χωρὶς νὰ θέλεις, γιὰ νὰ εὐχαριστήσεις ἄλλους ! Ὄχι, Ὄχι ! τόπα !. Θὰ γελάσω ὅταν ὅταν ὅταν !.. Ἄκου τώρα, κουταμάρες !.. Κι' αὐτὸς ὁ Τσουλούπης ἀκόμα !.

Ἕνας ἀπ' τοὺς νέους, ποὺ μιλοῦσε ἀπ' τἄλλο τραπέζι, ἔλεγε πολλὰ «ξέρεις» στὴν ὁμιλία του, καὶ αὐτὸ τοὔφερε δυνατὰ τὴν ἐνθύμηση τῆς Ἀγγέλικας. Ἔτσι μιλοῦσε κι' αὐτή, ὅλο τόλεγε καὶ τὸ ξανάλεγε τὸ ξέρεις.

Κινήθηκε στὸ κάθισμά του κάθισε καλλίτερα κἔγειρε λίγο, καὶ κύταξε ἔξω.

Ἀντικρὺ μέσ' τὸν κῆπο, τοῦ μεγάλου σπιτιοῦ, τὰ τρία κυπαρίσσια, τόνα κοντὰ στἄλλο, σὰ σὲ κύκλο, κουνοῦσαν τὶς κορυφές τους, σκύβανε σὰ νὰ μιλούσανε, νὰ λέγαν κάποιο μυστικό, καὶ ταραζόντουσαν ἔπειτα, σὰ νὰ ξεκαρδίζονταν στὰ γέλια.

Κείνη τὴ στιγμὴ στὴ μικρὴ ταράτσα, πεὔπεφτε στὸν κῆπο, μιὰ ὑπηρέτρια φάνηκε κρατῶντας δυὸ παπούτσια μεγάλα, καὶ τἄφεινε πάνω στὸ πεζούλι.

Αὐτὰ τοὔφεραν στὸ νοῦ κάτι πόδια κομμένα, ἑνὸς ποὺ σύντριψε, κομμάτιασε ἕνα τράμ, μιὰ μέρα, ποῦ τὰ νόμισε στὴν ἀρχὴ γιὰ παπούτσια μόνο.. Καὶ πάλι εἶδε ὁ Γιάλας τὰ ἐντόσθια τοῦ ἀνθρώπου σπαρμένα, τὸ φουσκωμένο πλεμόνι στὴ μέση τῆς γραμμῆς..

Θυμήθηκε καὶ πὼς ὅταν πλησίασε καὶ εἶδε τὸ πτώμα τὸ κομματινσμένο, ἕνα ὅμοιο μὲ τὰ πτώματα τῶν ζώων, ποὺ ἀφίνουν, ἅμα χορτασθοῦν ὄρνεα καὶ σκύλοι, δὲ συγκινήθηκε, ἀλλὰ ψυχρὸς πολὺ τὸ ἔβλεπε σὰ νὰ εἶχε παγώσει ἡ φρίκη καὶ ἡ λύπη μέσα του, καὶ εὐχαριστήθηκε πολὺ γιαὐτὸ τώρα.

"ΒΩΜΟΣ,,

ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ — ΣΕΛΙΔΕΣ 12

Συνδρομὴ προπληρωτέα 10 δρχ φρ τὸ χρόνο σὲ καλὸ χαρτὶ δρχ. φρ 25. Συνδρομὲς καὶ ὅτι ἄλλο στέλνωνται στὸν κ. Σπῦρο Μόσχο, Περικλέους 28 — Ἀθήνα.

Στὸ τραπέζι εἶχαν ἀρχίσει πολιτικά, καὶ μάταια ὁ κὺρ Σπύρος πολεμοῦσε νὰ πάψουνε γιὰ νὰ χαράξουν, ὅπως ἔλεγε, δυὸ νότες τὰ παιδιά.

Ἐπὶ τέλους τὸ κατώρθωσε κ' ἔγινε σιωπή. Καὶ τὰ παιδιὰ τοὔκαναν τὴ χάρη. Βοηθῶντας, ἢ κάνοντας μπάσο τοῦ Μάλτα, ἄρχισαν ἕνα τραγουδάκι, καὶ μιὰ ἁρμονία ἁπλώθηκε στὸ βρωμερὸ μαγαζὶ μὲ τὸ καπνισμένο ταβάνι.

— Ψυχὲς λευκὲς καὶ οὐράνιες ! εἶπε ὁ κὺρ Σπύρος λιγωμένος ἀπ' τὴν ἁρμονία.

(Ἀκολουθεῖ)

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

LES «ORCHIDEES NOIRES»

LE PREMIER RENDEZ-VOUS

A Mlle F. V.

La serre est bien close ;
il n' y a que des roses
et des larmes ;
telle que votre voilette
qui soupire la violette
de Parme.

Les fleurs du parterre
évaporent le mystère
de vos pas
en parfums si perçants,
que le ciel, rouge, ressent
leur trepas.

A travers les ramures
pareils aux miniatures
d'évaitail
les frôlements des couleurs
sur les palmes en splendeur
de corail,

et le fils irisés
qui se meurent en baisers
très vagues,
ainsi que sur vos doigts
se prolengent les joies
de vos bagues.

La serre est toute grise ;
l'air doux se champagnise
et meurt.
Nos lèvres se supposent
et s'accouplent comme des roses
qui s'effleurent.

KOSTIS VELMYRAS

Kifissia le 18 Août 1918

II *

Τώρα, ποὺ φεύγω σε, ζωή, πάγω ὅπου μὲ ἀναμένει
σὲ μουσικὰ κι' ἀπόκοσμα λημέρια ἡ Μελπομένη,

⁂

τοῦ λογισμοῦ οἱ κορυδαλοί, τῆς φαντασίας τ' ἀηδόνια,
λαρύγγια ἀσίγητα, διπλᾶ μὲ πύρες καὶ μὲ χιόνια·

⁂

καὶ σύ τῶν ἤχων κρυσταλλένια μάννα καὶ κυρά μου,
λυχνάρι ἐσὺ ἀβασίλευτον ἀπάνω στὰ χαρτιά μου !

⁂

Πάντα γλυκὰ τὰ μάτια σου καὶ πάντα νοτισμένα
μεσ' στὴν καρδιά μου νείρονται κι' ἀνοιγοκλειοῦνε, ὀϊμένα!

⁂

μάτια, ποὺ ὁ ἥλιος δὲν τὰ κρούει καὶ νύχτα δὲν τὰ σβήνει,
καὶ ποὺ βαθυὰ 'χουν σάλαγο κι' ἀπάνωθε γαλήνη·

⁂

καὶ θάμπος χύνεται ἡ φωνή σου, ἀστέρι ποὺ ξεσπάει
καὶ σπαθωτὸ κόβει ἄξαφνα τὰ μεσανύχτια χάη,

⁂

ὅταν τὸν ἄσπρο σου λαιμό, καθὼς τῆς περιστέρας
τόνε φουσκώνει ἀπάνου ὀρθὸν παθητικὸς ἀγέρας !

⁂

Στ' ἀχνά σου δάχτυλα, δροσιά, καὶ φῶς καὶ καλωσύνη,
ποὺ ἐρωτεμένη λυώνει τα ἡ παλάμη καὶ τὰ πίνει,

⁂

πῶς ἡ ψυχή μου τρέμει καὶ χρυσώνεται περίσσια
ὅμοια μὲ χέρι, ποὺ ἄγγιξε φτερὰ πεταλουδίσια !

⁂

Μὲ δίχως βάρος καὶ νηχό, σὰν εὐωδία, προβαίνει
τὸ πάτημά σου, ἄχνα αὐγινή, σὲ πέλαο κρεμασμένη.

⁂

Ὦ ! ἀργὰ κοντοστεκάματα, ἀπὸ πίκρια λυγισμένα,
ὅταν σκαλὶ-σκαλὶ πατᾶς ἐρχάμενη σὲ μένα,

⁂

καὶ σιγανὰ μιλήματα, ποὺ ἀπὸ ψυχὴ μοιραία
φυτρώνουν ἄνθη ἀσφόδελου θανατερὰ κι' ὡραῖα.

⁂

Ὅλα βαθυά μου λάμπουνε κλειστά, καθὼς ἀέρια
μεσ' τὴ φωνὴ τοῦ κότσιφα ποτάμια, δάση, αἰθέρια !

⁂

Ἀγγιχτη φλόγα, ποὺ πετιέσαι, ἀγνὸ κορμὶ καὶ φρένα
πάνω ἀπ' τῆς ζωῆς τὶς ἔνεδρες καὶ πάνω ἀπ' τὰ γραμμέν !

⁂

ὦ ! κελαϊδίστρα μου πηγὴ στῆς Τέχνης τὸ περβόλι,
ποὺ ὅλοι σὲ πίνουν καὶ περνοῦν, μὰ σ' ἤπια ἐγὼ σὰν ὅλοι!

1917 Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ

* Τὸ I (Σὲ μιὰ καλλιτέχνισσα) δημοσιεύτηκε στὸ 30 φύλλο, σελ. 17.

ΓΙΑ ΟΣΟΥΣ ΠΡΟΣΜΕΙΝΑΝ ΤΟΥΣ «ΓΥΡΙΣΜΟΥΣ» ΜΟΥ

Ν. Ζερβουδάκη, Ὀμ. Εὐελπίδη κ.λ π.

Μόνο νὰ κλαίω μὲ κάνει ἡ ἀπαντοχή σας
κι' ἂς μὴν ἦταν στὸν κόσμο ἄλλο γιὰ' μένα
πάρεξ ἐσεῖς, φίλοι καλοί, ἡ ψυχή σας,
ὁποῦ ζωντάνια τόση σὲ σβυσμένα.

Ὄνειρά μου κι' ἐλπίδες δίνει—ἀγνή σας
ἡ ἀγάπη, ἡ πρόθεσι, ἐξαϋλωμένα
τ' ἀνθρώπινα μοῦ δείχνει καὶ δική σας
νὰ σᾶς δώσω τὴν ποῦ κατέχω ἀντέννα.

Νὰ ταξειδέψωμε μαζὺ σὲ πλάτια
ζωῆς μεγάλης, μὲ στοργὴ καὶ μ' ἔννοια
ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον καὶ κομμάτια

Κι' ἂν γίνῃ μας ἡ στόφα ἡ ζαφειρένια,
νὰ κρατήσω καὶ μέσ' τὸν τάφον ὅλο,
τὸ χαῖρέ σας,—σὰν μιὰ σημαία στὸ μῶλο !...

ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

"ΝΑ ΞΑΝΑΖΗΣΟΥΜΕ,,

ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΒΕΡΓΩΤΗ

«Ἀληθινὴ ζωὴ εἶνε ἡ πιστὴ στὴ χαρὰ»
Pensées de Tolstoï

Ὁ Βρίνης δὲν ἔνοιωθε ἂν περπάταγε ἢ ἂν σερνότανε ἀπὸ κάποια μυστικὴ κι' ἀόρατη δύναμη ποὺ θάρρευες ἢ πὼς τὸν ἔσπρωχνε νὰ τρέξῃ μὲ ὁρμὴ ἢ πὼς τὸν τράβαγε σὰ νὰ τὸν λίκνιζε, γιὰ νὰ τὸν φέρῃ κάπου μακρυά. Περπάταγε σὰν βυθισμένος, σὰ νὰ μὴν ἔβλεπε τίποτα γύρω του μόνο γύρευε νὰ φτάσῃ κάπου—χωρὶς νὰ ξέρῃ κι' αὐτὸς ποῦ. Γύριζε καὶ κοίταζε γύρω του μὲ γελασμένην ὄψη πέρα τὸ πρασινογάλανο πέλαγο ποῦ ἄφριζε, καὶ τὸ νερὸ ποὺ χτυπιόταν κ' ἔφτανε ὡς τὸ μῶλο. Ἔπειτα μακρυὰ τὴν χλοϊσμένη γῆς, κ,' ἔπειτα ἔλοιωθε τὶς μυροπνοὲς ποὺ ἐρχόνταν ἀπὸ τοὺς πλαϊνοὺς νοτισμένους κήπους. Ὦ ἡ μυροπνοὲς αὐτὲς τὸν κυριεύκνε μὲ μιᾶς κι' ὕστερα σὰ νὰ τὸν ρίχνανε σ' ἔκσταση, σ' ὄνειρο τὸν ἀφήνανε ἄφωνο καὶ καθὼς μισόκλεινε τὰ μάτια του θάρρευε πὼς γύρω, παντοῦθε ἦταν τὰ λουλούδια αὐτὰ σκόρπια, τὰ λουλούδια ποὺ μένανε κρυμένα στοὺς νοτισμένους ἀνοιξιάτικους κήπους κι' ἄφηναν τίς μυροπνοές τους. Στάθηκε στὸ δρόμο ποὺ πήγαινε γιὰ λίγες στιγμές. Μπροστά του φειδωτὰ ἕνα μονοπάτι ξανοιγόταν καὶ χανόταν μέσα στοῦς ἀνοιξιάτικους κήπους. Πλάϊ ἡ χλοϊσμένη γῆς σκέπαζε τὶς γραμμὲς τοῦ τραίνου. Ἀθέλητα κάθησε σὲ μιὰ πέτρα, σὰν κουρασμένος ἀπὸ κούραση γλυκειά, ἀπὸ μούδιασμα ποὺ τῶνοιωθε στὸ κορμί του, ὕστερα στύλωσε τὰ μάτια του πέρα κι' εἶδε πὼς τὸ βράδυ σκορπιότανε μὲ χρῶμα μουντὸ ποὺ σκούραινε τὰ πορτοκαλλιὰ καὶ τὰ τριανταφυλένια νέφια τῆς δύσης.

Ὁ γιαλὸς ἀκόμα ἄφριζε κι' ἡ μυροπνοὲς σέρνονταν ἀπὸ τόν ἁπαλὸν ἄνεμο ποὺ τὶς κύλαγε ὡς αὐτόν. Ἀληθινὰ ἔπρεπε νὰ τὸ πιστέψῃ !

«Ναί, εἰν' ἀλήθεια ! Λεύτερος !» τοῦ φάνηκε πὼς ἄκουσε μιὰ φωνὴ μέσα του. Καὶ σὰν ἡ φωνὴ αὐτὴ ν' ἁπλώθηκε γύρω καὶ τή σφύριξε κι' ὁ ἀέρας ποὺ κύλαγε τὶς μυροπνοὲς κι' ὁ γυαλὸς ποὺ ἄφριζε τὸ γαλανόλαμπο νερό. Ἦτανε ἀπὸ τὸ σπίτι του μακρυά. Θάρρευε πὼς γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔκλεισε τὰ μάτια κι' εἶδε ἕνα ὄνειρο κακό, κι' εἶχε τὸ συναίστημα πὼς θὰ πέρναγε σὰν τ' ἄνοιγε ξανά — ὅμως ἔνοιωθε τὸν ἑαυτό του ἀδύναμο νὰ τ' ἀνοίξῃ.

Μὰ τώρα ἡ στιγμὲς ἐκεῖνες τοῦ φαίνουνταν μακρυές. Ὁ σκληρὸς πόνος ποὺ τοῦ συγνέφιαζε τὴν ὄψη καὶ τοῦ παράλυνε τὸ κορμί, κι' ὕστερα ἡ σκέψη πὼς ἦταν ἀδύναμος νὰ λυτρωθῇ—ξαναπεράσανε μὲ μιᾶς ἀπὸ μπροστά του ὅλα αὐτά. Ἔπρεπε νὰ τὰ πῇ σὲ κάποιον τώρα ποὺ εἴχανε σδυστεῖ, τώρα ποὺ ἦτανε λεύτερος μέσα στὴν ὠμορφιὰ τῆς φύσης, στὶς μυροπνοὲς τῶν λουλουδιῶν, στὴν ἤρεμη ἀνοιξιάτικη νύχτα. Μὰ σὲ ποιὸν—ρωτήθηκε καὶ γύρισε καὶ κοίταξε γύρω τπυ. Ἦταν ἐρημιά. Ἄκουσε μόνο μιὰ βουὴ καὶ σὲ λίγο πέρασε ἀπὸ μπροστά του τὸ τραῖνο. Τοῦ φάνηκε πὼς σκύψανε καὶ τὸν κοιτάξανε ἀπὸ μέσα ὅλοι μὲ γελασμένη ὄψη. Σὲ ποιὸν — ρωτήθηκε ξανά, καὶ γύρισε ἀνήσυχα γύρω του. Ἔπειτα ἕνα γέλοιο ἄνθισε στὰ χείλια του. Στὸν ἑαυτό του—στοχάστηκε : Καὶ στύλωσε τὰ μάτια σ' ἕνα μακρυνὸ σημάδι πέρα στὴ χλοϊσμένη γῆς. Ὁ οὐρανὸς ἐκεῖ ἦτανε γαλανωπὸς δίχως νέφια.

«Νὰ τὰ θυμηθῶ — συλλογίστηκε. Νὰ ζωντανέψουνε ξανὰ μπροστά μου. Ὁ σκληρὸς πόνος, μηδενισμενος, νικημένος.»

Καὶ μιὰν ἄγρια χαρὰ σκέπασε μὲ μιᾶς τὴν ὄψη τοῦ Βρίνη καὶ σὰ νὰ τινάχτηκε ἀπὸ τὴ θέσῃ του. Μὰ γαλήνεψε ξανά, τὸ γέλοιο ἁπλώθηκε μέσα ἀπὸ τὰ χείλια του, φεγγοβόλησε στὰ μάτια καὶ πέρασε σὰν ἀνάλαφρο χάδι καὶ χάθηκε μὲ τὸν ἀέρα ποὺ ἔσερνε τὶς μυροπνοές.

Στὸ σπίτι του μέσα στὴ φωτισμένη κάμαρα, στὴ γυναίκα του, στὰ παιδιά του ! Ἀνάμεσό τους δεμένος μὲ μιὰ βαρειὰ ἀλυσίδα — στοχάστηκε. Μέρες μονότονες, κουραστικὲς μὲ βράδυα ἀτέλειωτα στὸ σκληρὸ πόνο. Ξαφνικὰ την ἔβλεπε μπροστά του ἀλύγιστη ὅπως ἦτανε ψηλή, χτενισμένη πάντα μὲ τὴν κορδέλα στὰ μαλλιὰ σὰν μικρὸ κορίτσι καὶ μὲ τὸν ξανοιγμένο λαιμό.

— Δὲ θὰ κοιτάξῃς τίποτα πειὰ θετικό. Θὰ γυρίζῃς ἔτσι ἀτσιγγάνικα. Δὲ σ' ἀηδιάζῃ ἡ ζωή σου ἡ ἴδια—ἄκουγε τὴ φωνή της, σὰν φωνὴ τίγρης. Καὶ στοχαζότανε : «Τολμάει! Οἱ μικράνθρωποι σηκώνουνε τὸ μπόϊ τους !» Καὶ θυμότανε πὼς εἶχε διαβάσει κάπου ἢ δὲν ἤξερε ἂν τὸ εἶχε ἀκούσει νὰ τοῦ τὸ λένε, πὼς αὐτὲς ἦτανε ἕνα μέσο στὴ ζωὴ τοῦ ἄντρα, πὼς ὅλες τους εἴχανε τὴν ἴδια ταπεινὴ ψυχὴ ποὺ σερνότανε στὶς πλάνες χαρές. Μὰ δὲ μιλοῦσε μόνο γύρευε νὰ τὴν πείσῃ μὲ τὸ καλό, νὰ τῆς πῇ πὼς τοὺς προσμένανε μέρες χαρούμενες. Γύρευε νὰ τῆς δώσῃ νὰ νοιώσῃ πὼς ἔπρεπε νἆνε ἑνωμένοι ὅλοι σὲ μιὰ στοργὴ ἀπέραντη λεύτεροι δίχως νὰ αἰστάνεται ὁ ἕνας βάρος τὸν ἄλλονε. Ἔπειτα ἔκανε νὰ τῆς μιλήσῃ γιὰ τὰ παιδιά τους, ποιὸ δρόμο ἔπρεπε νὰ πάρουνε—μὰ ἐκείνη τὸν κοίταζε γιὰ στιγμὲς πολλὲς ἄφωνη ἔπειτα σὰ νὰ πάσκιζε νὰ γελάσῃ κοιταζόταν στὸν καθρέφτη ψιθυρίζοντας :

— Εἶσαι ἀστεῖος,. Κι' ὁ Βρίνης ἔνοιωθε τὸν σκληρὸν πόνο νὰ τοῦ πνίγῃ τὴν ψυχὴ κι' ὡς τὰ χείλια του φτάνανε τὰ πειὸ βάναυσα λόγια μὰ σώπαινε κι' ἄφηνε τὸ κεφάλι του νὰ πέσῃ στὰ στήθεια του βαρύ.

Στὸ σπίτι ἐρχόταν ἡ μητέρα της. Οἱ δυό τους μένανε

γιὰ πολλὲς ὧρες στὴν κάμαρα κι' ὅταν βγαίνανε ἤτανε γελαστές, χαρούμενες. Μιὰ μέρα ὁ Βρίνης τὴν ἄκουσε νὰ λέῃ.

«Πὼς χάθηκες μαζύ του».

Κι' ἡ γυναῖκα του γέλασε γέλοιο βιασμένο σὰ νὰ πίστευε πὼς μποροῦσε νὰ λυτρωθῇ.

«Μένω γιά τὰ παιδιὰ» τῆς ἔλεγε καὶ παύανε τὴν κουβέντα Καὶ τότε θυμὸτανε ὁ Βρίνης πὼς παρθήκανε ἀπὸ ἀγάπη πὼς τρέχανε μαζὺ κρυφὰ ἀπὸ τὰ σπίτια τους γιομάτοι λαχτάρα, γιομάτοι ζωή—κι' ἤτανε καὶ τότες ἄνοιξη μὲ τὶς ἴδιες μυροπνοὲς μὲ τοὺς ἴδιους ἀνθισμένους κήπους καὶ χλοϊσμένη γῆς. Ἔπειτα μιὰν ἄλλην μέρα τὴν ἄκουσε νὰ μιλῇ γι' αὐτὸν μὲ κάποια γυναῖκα. Νόμιζε πὼς εἶχε βγῇ μὰ ὁ Βρίνης ἤτανε κρυμένος στὴν κάμαρα. Εἶπανε πολλὰ—ἡ ἄλλη γυναῖκα στὴν ἀρχὴ ἄκουγε δείχνοντας ἐνδιαφέρο—ὕστερα σώπασε κι' ἀκούόταν μόνο ἡ φωνὴ τῆς γυναίκας του. Τοῦ φάνηκε ἐκείνη τὴν ἡμέρα γλυκειὰ, παραπονετική. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ λυπήθηκε μέσα του. Μὰ ἡ γυναῖκα του στὴν κουβέντα χαμήλωσε τὴ φωνή της ὥς που ἀκουόταν σὰν μούρμουρο—καὶ τὴν ἔνοιωσε ξανὰ νὰ σούρνεται γλυκειὰ πορραπονιάρικη σὰν ἕτοιμη νὰ ξεχυθῇ σὲ πονεμένους λυγμούς. Ἔλεγε πὼς θἄθελε νὰ λυτρωθῇ πὼς μιὰ παρηγορὶὰ γύρευε ἡ ψυχή της κάποια γλυκόλογα ποὺ δὲν τ' ἄκουσε ἀπ' αὐτόν, κι' ὕστερα ἕναν ἄντρα δράσης, ἕναν ἄντρα κυρίαρχο ποῦ νὰ νοιώθῃ τὸν ἴσκιο στὸ σπίτι του καὶ τὸ χέρι του νὰ τὴν ὁδηγάῃ.

Ὁ Βρίνης στὰ στερνὰ λόγια βγῆκε ἀπὸ τὴν κάμαρα. Ἦτανε δειλινὸ κι' ὁ ἥλιος ποὺ χτύπαγε τὴν μεγάλη τζαμένια πόρτα, ἀντιφέγγιζε στὴν εἴσοδο σὲ μακρυὲς φωτισμένες βέργες. Τὰ παιδιὰ παίζανε στὴν αὐλή. Ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ βγῆκε. Ἦτανε χλωμὸς μὰ δὲν ἤθελε νὰ δείξῃ τὴν ταραχή του. Ἡ γυναῖκά του τινάχτηκε σὰν ξαφνισμένη. Ἡ ἄλλη σηκώθηκε καὶ στάθηκε στὴ γωνία κι' ὁ Βρίνης ἔστεκε ἄφωνος καὶ τὶς ἔβλεπε. Ἔπειτα ἐκείνη φώναξε καὶ σωριάστηκε στὴν καρέκλα. Τὰ παιδιὰ τρέξανε ἀπὸ τὴν αὐλὴ κι' ἀρχίσανε νὰ κλαῖνε γύρω ἀπὸ τὴν μητέρα τους. Ὁ Βρίνης ἔνοιωσε κἄποιον τρόμο. Τοῦ φάνηκε πὼς εἶχε πάθει κἄποιο κακὸ κι' ἄρχισε νὰ τρέχῃ σὰν τρελλὸς στὸ σπίτι.

Ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο ὁ ἀέρας κόλπωνε τὴν κουρτίνα καὶ στροφὲς γρήγορες χαρούμενες φτάνανε ἀπ' τὸ δρόμο.

Ὁ Βρίνης σηκώθηκε ἀπὸ τὴ πέτρα σὰ νὰ στοχάστηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ πὼς ἀκόμα ζοῦσε ἀνάμεσό τους, στὴ γυναῖκα του, στὸ σπίτι του. Κοίταξε γύρω του. Ἦτανε βράδυ Τὰ φῶτα στέκανε ἀναμένα πλάϊ στὰ δέντρα μὲ γαλάζια θαμπάδα. Στὸ δρόμο ἡ ἴδια ἐρημιά. Μόνο τὸ τραῖνο πέρασε ξανὰ ἀπὸ μπροστά του ὡς ποῦ χάθηκε κι' ἄκουγε μόνο τὴ βουή του ἀπόμακρα σὰ νὰ σβυνόταν. Ἡ ὄψη τῆς γυναίκας του γιὰ μιὰ στιγμὴ τοῦ φάνηκε πῶς ἦρθε κοντά του, τὸν κοίταξε κι' ὕστερα σὰ νὰ χάθηκε ἀπότομα κι' αὐτὸς πάσχιζε νὰ τὴν ξεχωρίσῃ μὰ τὴν θάρευε θαμπὴ λησμονημένη. Ἔπειτα θυμήθηκε πὼς τὶς μέρες ποὺ ὁ λογισμός του ἔστεκε δοῦλος στὸν πόνο, ἀπό μιὰ γλυκόθυμη στροφὴ τοῦ τραγουδιοῦ, ἀπὸ μιὰ μυροπνοὴ ποῦ τὴν ἔφερνε ξαφνικὸς ἀέρας ἡ ψυχή του σουρνότανε σ' ἔκσταση, τὰ μάτια του φεγγοβολούσανε καὶ τὰ χείλια του κουνιοῦνταν κι' ἕνας πόθος γιὰ τὴ χαρὰ ἀναφτερωνόταν καὶ ζοῦσε μέσα του. Ἔπειτα πάλι ἔνοιωθε τὸν ἑαυτό του πληγωμένο βαθειὰ κι' ἀδύναμο νὰ ζητήσῃ τὴ χαρά. Κι' ἡ γυναῖκα του πέρναγε ἀπὸ μπροστά του μὲ τὸν περιγελαστικὸ τόνο καὶ τὸν σαρκασμὸ στὴν ὄψη...

Ξαφνικὰ θυμήθηκε πὼς ἔφυγε γιὰ πάντα. Πὼς κατέβηκε τὴ σκάλα μ' ἕναν τρόμο στὴν ψυχή, μὴν τὸν ἀκούσῃ κανένας. Ἦτανε βράδυ κι' εἴχανε κοιμηθεῖ ὅλοι στὸ σπίτι. Δὲν τὸ σκέφτηκε ἀπὸ πρίν, δὲν τὸ ὑπολόγισε ψυχρὰ μὰ ἀφέθηκε ὁλόκληρος στὴ στιγμὴ κι' ὁ πόθος τόυ γιὰ τὴ χαρὰ ποὺ θἄσπαζε κάθε δεσμό μὲ τὸ σπίτι τὸν ἔσυρε καὶ στὰ χείλια του ἀκουγόνταν τὰ λόγια :

«Μικράνθρωποι»

Τὸ βράδυ ἦτανε ψυχρό. Ὁ Βρίνης καθὼς βγῆκε ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα ἔνοιωσε κἄποιο ἀνατρίχιασμα μὰ δὲ στοχάστηκε ἂν ἦτανε ἀπὸ τὸν ἀέρα τῆς νύχτας ἢ ἀπὸ τὴ χαρὰ ποὺ ζοῦσε ἐκείνη τὴ στιγμὴ μέσα του. Ἔτρεχε σὰν κυνηγημένος καὶ φοβότανε νὰ γυρίσῃ πίσω του νὰ δῇ. Τοῦ φαινόταν πὼς θἄβλεπε τὴ στεγνὴν ὄψη τῆς γυναίκας του μὲ τόν περιγελαστικὸ τόνο καὶ τὸν σαρκασμό.

Πέρασε δρόμους πολλούς, τὰ σπίτια χάνονταν τὸ ἕνα πίσω ἀπὸ τ' ἄλλο καὶ δὲν ἔνοιωθε ποῦ πήγαινε. Μὰ οὔτε ἤθελε οὔτε γύρευε νὰ ξέρῃ. Ὁ λυτρωμός του ἔστεκε πάνω ἀπ' ὅλα καὶ στοχαζότανε ὁ λεύτερος ἄνθρωπος κἄποια μακρυνὴ πολιτεία μὲ μέρες ἤρεμες στὴ χαρά, στὶς γλυκόθυμες στροφές, καὶ στὶς μυροπνοὲς ὅμοιες μ' αὐτὲς ποὺ κύλαγε τώρα ὁ ἄνεμος ἀπὸ τοὺς νοτισμένους ἀνοιξιάτικους κήπους.

Τὸ βράδυ ἐκεῖνο ἔμοιαζε μὲ τ' ἀποψινὸ ποὺ ἔστεκε ὁ Βρίνης στὴν πέτρα μπροστά. Ἐρχόντανε καὶ τώρα ὅπως καὶ τότε κάποιες ψυχρὲς πνοὲς ποὺ τὸν κάνανε ν' ἀνατριχιάζῃ. Μὰ δὲ τὸ θυμόταν πειά. Μέσα του εἴχανε σβύσει ὅλα καὶ δὲ στοχαζότανε τίποτ' ἄλλο μόνο τὴ ζωὴ ποὺ θ' ἄρχιζε μὲ τὸν πόθο τῆς χαρᾶς. Περπάτησε πέρνοντας τὸ φειδωτὸ δρομάκι ποὺ ἀνοιγότανε μπροστά του. Μὰ ξαφνικὰ στάθηκε γιατὶ εἶδε τὴν μικρὴν ἐκλησίτσα τὴν τριγυρισμένη ἀπὸ τὰ ψηλὰ κυπαρίσια ἀνοιχτὴ καὶ φῶτα σπαρμένα μέσα μὲ ἀναλαμπὲς κοκκινωπές, χλωμὲς ὁλόγυρα. Πῆγε κοντὰ καὶ καθὼς ἔμπαινε τὸν χτύπησε ἡ μυρουδιὰ τοῦ λιβανιοῦ μὲ τὴ φωνὴ τοῦ παπᾶ ποὺ ἀκούόνταν βαθειὰ σὰν ἀπόμακρα. Γύρω του ἦτανε κόσμος πολὺς καὶ τοῦ φάνηκε πὼς ὅλοι γυρίσανε καὶ τὸν κοιτάζανε ὅπως οἱ ἄνθρωποι ποὺ σκύψανε ἀπὸ τὸ τραῖνο τὸ δειλινὸ μὲ τὴ γελασμένην ὄψη. Θυμήθηκε πὼς εἶχε περάσει καιρὸς ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ πῆγε στὴν ἐκκλησία. Μὰ τότε ἦταν ἡ γυναῖκά του καὶ τὰ παιδιά του καὶ φύγανε ἀμέσως γιατὶ τῆς ἦρθε ξαφνικὴ ταραχή. Ἡ ψαλμουδίες σέρνονταν τώρα ἁπαλὲς ὅπως τὸ μοῦρο τοῦ λιβανιοῦ ποὺ ὑψωνόταν σ' ἕνα σύγνεφο πάνου ἀπὸ τοὺς πολυέλαιους μὲ τὰ σπαρμένα χλωμὰ φῶτα..

Ξαφνικὰ θυμήθηκε πὼς μαζύ της δὲν ἔστεκε στὴν ἐκλησία μὰ τώρα μονάχος κυριευότανε ἀπὸ ἀλλόκοτο αἴσθημα ποῦ ἔμπαινε στὴν ψυχή του βαθειὰ σὰν πίστη θεόρατη ποὺ ἔκλεινε σὲ φτεροῦγες πλατειὲς ζωὲς ὁλάκερες, μὲ χαρὲς ἀστέρευτες. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ ξεχάστηκε ἐκεῖ

μέσα ὁ Βρίνης. Ὅλοι γύρω του ἤτανε μὲ κεφάλι σκυφτὸ —κι' ἀσάλευτο. Ἀθέλητα ἔνοιωσε καὶ τὸ δικό του νὰ σκύβῃ στὸ στῆθος του, σὰ ν' ἀποτραβιόταν κάθε τι ἀπὸ μπροστά του καὶ τὸ σύγνεφο τοῦ λιβανιοῦ σὰ νὰ τὸν τράβαγε καὶ τὸν ἔφερνε κάπου ἀπόμακρα.

«Στὴν ἀγνὴ χαρὰ μὲ θεόρατη πίστη» στοχάστηκε ὁ Βρίνης. Κι' ἄκουσε ξανὰ τὶς ψαλμουδίες νὰ σέρνουνται ἁπαλὲς σὰν σὲ μιὰν ἁρμονία ὑπέρτατη ποὺ ξεχυνότανε κυματιστὰ καὶ πέρναγε ἀργὰ σὰν τὸ σύγνεφο τοῦ λιβανιοῦ.

Ἀνοιξιάτικη μπόρα σὲ σταλλαματιὲς πλατειὲς ἔβρεξε τοὺς ἀνθισμένους κήπους καὶ τὰ φύλλα τους ἀντιφεγγίσανε στὶς φωτισμένες βέργες τοῦ ἥλιου ποὺ ἔβγαινε πίσω ἀπὸ τὰ σκόρπια σταχτιὰ νέφια. Ὁ Βρίνης ἔστεκε στὸν δρόμο τῆς θάλασσας, μονάχος πάλι. Μέρες πολλὲς εἶχανε περάσει ἀπὸ τὸ βράδυ ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι του μὰ δὲν τ' ἀποζήτησε οὔτε μιὰ στιγμή. Τὸ εἶχε ἀφήσει γιὰ πάντα κι' ἂν στοχαζότανε πῶς μποροῦσε μιὰ ἀδυναμία νὰ τὸν δένῃ μαζύ του γέλαγε πλατειά, περιγελαστικά, γέλαγε μέσα του !...

Ἕνας πόθος ζοῦσε τώρα ἐντός του. Ἡ ἀτσιγγάνικη φωλιὰ ποὺ θὰ κύλαγε ἀπὸ τόπο σὲ τόπο σὰν τὸ ταξειδιάρικο πουλὶ καὶ τὸν χειμῶνα θὰ γύρευε θερμὲς ἀγκαλιές, τὸ καλοκαῖρι θάτρεχε στὰ μακρυνὰ ἀκρογυάλια καὶ τὸ φθινόπωρο θάζοῦσε ἀνάμεσα στὰ κιτρινωπὰ φύλλα ποὺ θὰ τᾶσερνε ὁ ἀέρας—ὅμοια μὲ τὴν ἀτσιγγάνικη φωλιά του !

Μιὰ γυναίκα μαζύ του—ὄχι παντοτεινή—ὅλες σὲ ψυχὴ μιᾶς γυναίκας ! Γέλοιο μόνο σὲ φωτισμένες μορφές, γλυκόλογα ἀπὸ κοκκινωπὰ χείλια καὶ κορμιὰ μ' ἀστέρευτη παρθενικὴ δροσιά. Καὶ στοχάστηκε τὴν λαχτάρα ποὺ ζοῦσε μέσα του πρῶτα γιὰ νὰ γείνῃ πατέρας. Κι' ἔνοιωσε ξανὰ τὸ ἴδιο πλατὺ καὶ περιγελαστικὸ γέλοιο. Ἔβλεπε μπροστά του κᾶτι παράξενα πράμματα νὰ σούρνονται σὰν φείδια σὰν τέρατα μὲ συχαμερὲς μορφὲς καὶ νὰ φωνάζουνε τ' ὄνομά του. Καὶ μαζύ τους μιὰ γυναίκα—τὴ γυναίκα του ! Μὲ ρυτιδωμένο μέτωπο. μὲ κουρασμένην ὄψη καὶ μὲ στεγνωμένα χείλια νὰ πασχίζῃ γύρω τους, μαζύ τους—κι' ὅλοι γύρω ἀπ' αὐτόν.

* * *

Ἡ ἀτσιγγάνικη φωλιὰ στήθηκε σὲ μιὰ βραδυά. Κι' ἔμοιαζε σὰ νὰ παρθήκανε κλῶνοι δέντρων μὲ πλατειὲς φυλλωσιὲς καὶ ριχτήκανε μαζὺ σκεπάζοντας τὸ ἄδειο. Ὁ Βρίνης ζοῦσε ξένοιαστα σὲ καινούργιες χαρές. Μαζύ του ἕνα ταξειδιάρικο πουλί—ὅμοιο μ' ἐκεῖνα ποὺ γυριζουνε τὴν ἄνοιξη καὶ ζητᾶνε νὰ χτίσουνε φωλιές. Γέλοιο σὲ φεγγοβολημένα μάτια καὶ γλυκόλογα σὲ κοκκινωπὰ κι' ὁλόδροσα Χείλια— σὰν ἡδονικὸ καὶ σιγανὸ βούϊσμα γύρω του.

* * *

Ὁ Βρίνης στεκόταν στὸ παράθυρο τὴ στιγμὴ ποὺ ἀπὸ τὸ ἀντικρυνὸ σταχτένιο βουνὸ ἀνέβαινε μικρόσκημο, γαλανωπὸ τὸ φεγγάρι γιὰ νὰ χαθῇ στὰ σκόρπια θαμπόλευκα νέφια. Στὴν πλαΐνὴ κάμαρα ἀκουότανε μιὰν ἀνάλαφρη πνοὴ κι' ἂν ἔσκυβε θάβλεπε μιὰν ἥμερη καὶ φωτισμένην ὄψη βυθισμένη στὸν ὕπνο. Ἦταν ἡ γυναῖκα ποὺ ζοῦσε πλάϊ του τώρα—στὴν ἀτσιγγάνικη φωλιά τους. Ξαφνικὰ ἐκεῖ ποὺ κοίταζε τὰ θαμπόλευκα νέφια ποὺ ἁπλώνανε στὸ γαλαζένιο ἄπειρο εἶδε στὴν μικρὴ σιδερένια πορτοῦλα τῆς ἀσβεστωμένης αὐλῆς μιὰ σκιὰ ποὺ στεκότανε ἀσάλευτη. Ἔσκυψε καὶ ξεχώρισε μιὰ γυναίκα. Κατέβηκε καὶ πῆγε κοντά.

Τὰ ἄστρα λάμπανε τρεμοσβύνοντας πλάϊ στὰ σπαρτὰ θαμπόλευκα νέφια. Τὸ φεγγάρι ἔτρεχε ἀνὰ μεσό τους κι' αὐτὰ πέρναγαν καὶ χάνονταν μπροστά του. Ὁ Βρίνης καθώς κατέβαινε τὴν μαρμάρινη σκαλίτσα ἔπιασε τὸ σιδερένιο κάγκελο σὰ νὰ φοβότανε νὰ προχωρέσῃ Μὰ τὸ σίδερο ἤτανε ὑγρὸ κι' ἀποτράβηξε τὸ χέρι του μ' ἀνατρίχιασμα.

Ξαφνικὸς ἀέρας φύσηξε μέσα ἀπὸ τὶς φυλλωσιὲς κούνησε τὰ περιπλοκάδια τῆς αὐλῆς μὲ τὶς ἴδιες μυροπνοὲς ποὺ ἔνοιωθε παντοῦθε ὁ Βρίνης. Μὰ παράξενο τώρα δὲν τίς αἰστάνθηκε οὔτε θέλησε νὰ τὶς αἰστανθῇ. Καὶ καθὼς βγῆκε στὴν πορτοῦλα τῆς αὐλῆς ἀντίκρυσε τὴ γυναίκα του Κάτι ζήτησε νὰ πῇ μά ἐκείνη ρίχτηκε ἀπάνου του ! Κι' αὐτὸς δὲν ἀποτραβήχτηκε, μόνο ἔμενε μαζύ της στὴν πορτοῦλα σὰ νὰ μὴν ἔνοιωθε ποῦ βρίσκονταν—κι' ἄκουσε μόνο τὰ λόγια της :

— Δὲν μπόρεσα.. Στάθηκε ἀδύνατο νὰ μείνω ἄλλο μακρυά σου.. Σοῦ φαίνεται παράξενο γιατὶ σοῦ φερνόμουν ἔτσι.. Μὰ θὰ μὲ συχωρέσῃς.. Ἔλα στὸ σπίτι.. στὰ παιδιά.. Θὰ ξαναζήσουμε....

Καὶ τὰ λόγια της φανήκανε στὸν Βρίνη σὰν κλᾶμα, σὰν παραμιλητό. Μὰ τὰ ξέχασε ὅλα κι' ἄκουσε μόνο τὸ στερνό : «Θὰ ξαναζήσουμε..» ! Κι' ἔτσι καθὼς ἔμενε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς γυναίκας του, τοῦ φάνηκε ἐκείνη τόσο ζεστὴ τοῦ φάνηκε πῶς τὰ χέρια της τῶν κράταγαν σφιχτά, στοργικὰ μ' ὅλη τους τὴ δύναμη—κι' ἔνοιωσε μούδιασμα σ' ὅλο του τὸ κορμί, ἔνοιωσε πῶς αὐτὸ ἤτανε κάτι τις δικό του καὶ κλαφτά, πνιχτά, τὴ ρώτησε :

— Εἶσαι μονάχη... Τὰ παιδιά.. τὰ παιδιά μας τί κάνουνε..

Κι' ἡ φωνή του κόπηκε μὲ μιᾶς. Μὰ ξανὰ ἀκούστηκε στὸν ἴδιον τόνο ,

— Πῶς ἦρθες ἐδῶ... Γιατί.. Ἀλήθεια δὲν μπόρεσες νὰ ζήσῃς.....

Καὶ κράταγε τὸ πρόσωπο τῆς γυναίκας του μὲ συγκίνηση σὰ νὰ ἤταν ἄλλος ἄνθρωπος ! Καὶ ξανὰ τῶνοιωθε δικό του, πλασμένο γι' αὐτόν ! Τῶνοιωθε θερμὸ ν' ἀγγίζῃ στὰ στήθεια του καὶ σὰν ὀπτασία τὸ στοχαζότανε νὰ γέρνῃ πάντα ἔτσι εἰρηνικὰ—μὲ θαμπό, θαμένο περασμένο.. Μόνο αὐτὰ τὰ χέρια ξέρανε νὰ τὸν κρατᾶνε ἔτσι ! Μόνο αὐτὸ τὸ κεφάλι ἔμενε ἔτσι στὰ στήθεια γυρτό ! Κι' αὐτὰ τὰ χείλια μόνο νὰ τὸν φιλοῦνε ἥμερα κι' ἁπαλὰ σὰν χάδι. Μὰ τώρα τί ἔνοιωθε τί γινότανε στὴν ψυχή του ; Ἀγαποῦσε ἐκεῖνο ποὺ εἶχε χάσει, ἢ γελοιότανε ἀπὸ τὴν συγκίνηση τῆς στιγμῆς ;

Ὁ ἀέρας χτύπισε τὴ σιδερένια πόρτα καὶ κύλησε ξανὰ τὶς μυροπνοές.

— Πῶς μυρίζουνε—σὰ νὰ μεθᾶνε, εἶπε τώρα ἡ γυναίκα του σκυμένη ἀκόμα ἀπάνω του.

— Θὲς νὰ φύγουμε, ἔκανε ἔπειτ' ἀπὸ λίγο καὶ σήκωσε τὸ κεφάλι της καὶ τὸν κοίταξε.

— Γιὰ ποῦ ; ρώτησεν ἐκεῖνος.

— Στὸ σπίτι μας, ἀποκριθηκεν ἐκείνη. Κι' ὕστερ' ἀπὸ λίγο σιγανὰ σὰν μούρμουρο :

— Νὰ ξαναζήσουμε..»

Ὁ ἀέρας χτύπησε ξανὰ τὴν πόρτα καὶ τὸ ἀνοιγμένο τζάμι. Ἡ γυναίκα του ξαφνίστηκε καὶ γύρισε νὰ δῇ τὸ σπίτι, μὰ ὁ Βρίνης δὲν τὴν ἄφησε.

Μακρυὰ ἀκούστηκε οὔρλιασμα σκυλιοῦ.

* * *

Στὸ λίγο φεγγαρίσιο φῶς καὶ στ' ἀντιφέγγισμα τῶν ἄστρων τῆς ἀνοιξιάτικης νύχτας δυὸ σκιὲς τρέχανε στὸ δρόμο τῆς θάλασσας. Φαινόντανε σὰ νὰ μὴ περπάταγαν μόνο σὰ νὰ σούρνονταν ἀπὸ κάποια μυστικὴ κι' ἀόρατη δύναμη ποὺ τοὺς γύριζε νὰ ξαναζήσουνε.

ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ !

Φθινόπωρο ! τὰ δέντρα του σκορποῦν κιτρινιασμένα
σάπια τὰ φύλλα ἀστενικά, κι' ἀγέρας τὰ σωριάζει
κάτω στ' ἀκίνητα νερά' καὶ δὲν ἀκοῦς κανένα
ἦχο, ποὺ μὲ ταρχαῖα τραγούδια τῶν πουλιῶν νὰ μοιάζῃ.

Βαρειά—βαρειὰ τὰ σύννεφα κυλᾶν στὸν οὐρανὸ
καὶ μολυβένια, ὀγκώδικα, σᾶ βράχοι ἀργοπερνᾶνε·
λίγα πουλιά, σᾶν γερανοί, ἢ ἀγριοπερίστερα θλιβὰ
σχίζουν τ' ἀγέρι σιωπηλά,—καὶ στᾶγνωστο τραβᾶνε.

Ὦ μέρες, ὥρες θλιβερές—ποὺ ἀπ' τὴ ζωή μου ὄξω
χαρούμενες διαβαίνετε—γιὰ μὲ δὲν θὰ σταθῇ
ἕνα χαμόγελο γλυκό, ἕνα σπασμένο γέλοιο
σταλτὸ ἀπὸ τὴ Μοῖρα μιὰ στιγμὴ νὰ πάρω ἀναπνοή ;

Κ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΦΙΛΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

"ΓΥΡΙΣΜΟΙ,,

Εἶναι ἡ νέα ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Ρώμου Φιλύρα. Ἡ γενικὴ ἐντύπωση εἶναι ὁ νηστικὸς πόθος ποῦ ἀποπνέει τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς. Μιὰ Δονζουανικὴ προσπάθεια ποῦ δὲ γκίζει τὴν πραγματικότητα. Μιὰ ψυχικὴ κατάσταση, ποῦ μπορεῖ νὰ τὴν πεῖ κανένας ρωμαΐτκη, ποῦ ὁ νέος θρηνάει, μ' ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ ἀντρισμοῦ του, σὰ νᾶχε πάθει ἀνικανότητα. Εἶναι κι' ἀφτὸ κάποιο ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα τῆς ράτσας, ποῦ θ' ἄξιζε οἱ τεχνῖτες τοῦ λόγου νὰ τὸ προσέξουν, παρὰ νὰ χάνονται στὰ φανταστικὰ θέματα. Ἔτσι, ἡ νέα συλλογὴ τοῦ Ρώμου Φιλύρα, ἀνάμεσ' ἀπὸ τὶς ἐρωτικὲς ἐξομολόγησες καὶ τὶς ἐρωτικὲς ἢ ἐρωτόπαθες εἰκόνες, ἀπομένει κατὰ βάθος μιὰ βαθειὰ ἀνθρώπινη τραγωδία, ἀνάλογη μ' ἐκείνες ποῦ μᾶς ξετυλίγουν οἱ βαθειοὶ ψυχολόγοι τοῦ Ρωσσικοῦ δηγήματος, ὅπου κάτου ἀπ' τ' ἁπλᾶ καὶ κωμικὰ ἢ κακοῦργα λόγια καὶ ἔργα τῶν ἡρώων τους, φανερώνουν τὴν ἀνθρώπινη ψυχή, στὴν ἐνστιχτώδη της ἐκδήλωση μιὰ παραστρατισμένη, ἀξετίλιχτη καὶ σχεδὸν πάντα τραγική. Ἂν ὁ Ρ. Φιλύρας μποροῦσε νὰ παρουσιάσει ἀντικειμενικὰ τὴν τραγωδίαν ἀφτή, ποῦ εἰλικρινὰ κι' ἄθελα ξετυλίγει σπαραχτικά, μὰ καὶ συγχισμένα καὶ ἀταξινόμητα, κάτου ἀπὸ τοὺς στίχους του, θᾶγραφε ἔργο σύγχρονο ρωμαΐκο καὶ μὲ σημασία ἀδιαφιλονίκητη, χωρὶς νὰ ἐκθέτει καὶ τίποτας ἀπὸ τὸν ἑαφτό του, ποῦ στὸ τέλος δὲν εἶναι καὶ ὑπέφθυνος κανένας γιὰ τ' ὅτι τοῦ κληροδότησεν ἡ φύση. Καὶ τὸ ἔργο του θᾶταν ἀξιοσπούδαστο, ἂν ὁ ποιητής του δὲν ἐδιαζότανε νὰ τὸ ἐμφανίσει, δὲν ἀμελοῦσε τὴ φράση, ποῦ καταντάει πολλὲς φορὲς περσσότερο ἀπὸ σκοτεινή, δὲν ἀμελοῦσε τὴ γλωσσικὴν ἐνότητα, ὥστε ν' ἀνακατώνει στὴν πάρα πολὺ μεγάλη πολυτυπία τῆς δημοτικῆς καὶ καθαρεβουσιάνικη, ἂν δὲν ἀμελοῦσε τὴ στιχουργία, ποῦ ὅσο κι' ἂν οἱ παλαιότεροι μποροῦσε νὰ κάνουν λάθη, στοὺς νεώτερους ἀφτὸ δὲν ἐπιτρέπεται, γιατὶ ἀλληῶς δείχτουν ὅτι τίποτας δὲν ἐπρόστεσαν στὴν τελειοποίηση τῆς Τέχνης, κι' ἀφτὸ ἀφοῦ προτιμοῦν τὸ στίχο. Μ' ἄλλα λόγια, ἂν ὁ Ρῶμος Φιλύρας ἐφρόντιζε περσσότερο τὴ μορφή, ποῦ πάρα πολὺ τὴν ἔχει ἀμελήσει.

* * *

Καὶ τόρα ἂς δείξω μὲ παραδείγματα ὅσα ἐσημείωσα ψηλότερα.

Καὶ πρῶτα στὸ ποίημα «Δισταγμοὶ» φαίνεται πιὰ ὁ νηστικὸς πόθος τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς ἄμεσα γκιζόμενος·

> Κι' ἂν ἀναπλάθω τ' ὄνειρο καὶ πλέω στοὺς οὐρανούς,
> στέκω στὴν πύλη τῆς Χαρᾶς, μὰ γιὰ νὰ μπῶ δειλιάζω :
> κάθε Γυναῖκα καὶ Ζωὴ κι' ἡ Σάρκα ὅλος ὁ Νοῦς,
> μὰ ὁ θλιβερὸς κι' ὁ ἀπόκοσμος περνῶ κι' δὲν ἀράζω !

Δὲ σημειώνω παρὰ τ' ἀπόλυτα χρειαστά, ἀλληῶς θὰ παράθετα ὁλάκερο τὸ ποίημα, καθὼς καὶ πάρα πολλὰ κομάτια.

Ἀπὸ τὸ «Εἰδύλλιο» σονέττο 3, σημειώνω δυὸ στίχους :

> Μιὰ γυναικοῦλα δὲ θωρῶ τὸ κρίνω
> Τῆς πάναγ ἡς μου νειότης νὰ μοῦ ἐγράφτει !

καὶ ἀπὸ τὸ σονέττο 5, χαμηλότερα :

> Τὴ νύχτα....
> Κ' ἐσένα πειὰ μοιάχα ἀναθυμιέμαι
> . . . . . .
> σὰν ἔπεφτε τὸ φῶς μέσα στὴ σάλα,
> κι' ὅλος χαρὰ κ' ἐγώ, σ' ἔκπαγλη σχόλη,
> Τὰ ὑπέρταια ἔννοιωθα καὶ τὸ μεγάλα.

Ἂν εἶχα χῶρο θ' ἀνάφερνα τὸ σονέτο «Ἰδαλγὸς» καὶ τὶς τερτσίνες ἀπὸ τὸ σονέττο «Στὸν Ἅδη», καὶ πλῆθος ἄλλα μικρὰ ἀποσπάσματα, ποῦ ὅποιος διαβάσει μὲ προσοχὴ τὴ συλλογὴ θὰ τὰ παρατηρήσει. Ἐγὼ λίγα γράφω κ' οἱ ἀναγνῶστες μου ἂς καταλάβουν πολλά.

* * *

Ἡ φράση καθὼς ἐσημείωσα, πολλὲς φορὲς εἶναι τόσο σκοτεινή, ποῦ δὲ βγαίνει νόημα, πράμα ποῦ δείχτει ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν ἐβασάνισε τὰ δημιουργήματά του, ἀλλὰ καθὼς λέει κι' ὁ ἴδιος :

> .... ὅ,τι εἶμαι δὲν ἐπάσχισα νὰ γίνω.

Μὰ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ πάρα πολὺ ἐμπιστέφτηκε στὴ φύση, σὰ νᾶχε ὁ ἄνθρωπος πρωτοπλαστεῖ ὑπέρσοφος καὶ ὑπερπολιτισμένος καὶ μονάχα ἡ ἄσκηση, ἡ σπουδὴ τὸν ἀποχτηνώνει. Ἀλλὰ ἂς παραθέσουμε :

Στὸ ποίημα «Πλατειὰ» γράφει :

> Στιγμή... μὰ ἡ Νειότη ὁλόδιψη πάντα γιὰ τὴ δροσιά,
> στὸν ἀνοιχτὸν ὁρίζοντα ἡ ψυχή μου ἐρωτεμένη,
> ποῦ γράφεται μὲ ξάστερες κι' ἁπλὲς γραμμές, πλατειὰ
> ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὕταρξι, ποῦ εἶνε μ' ἐμὲ δεμένη

Τί κάνει ; ἀφτὸ δὲ μᾶς τὸ λέει· λείπει δηλαδὴ ἡ ἀπόδοση ὁλάκερη· ἡ Νειότη ἡ ὁλόδειψη γιὰ τὴ δροσιά, μένει ξεκάρφωτη στὸν ἀγέρα.

Τὸ σονέττο 3 ἀπὸ τὸ «Εἰδύλλιο» ποῦ ἀρχίζει «Τὰ μυστήρια κάλλιο νὰ μὴν ξεδιαλύνω», εἶναι ὁλάκερο σκοτεινό, καὶ σὰ στερημένο ἀκόμη ἑνότητας, πράμα ποῦ μαρτυράει ὅτι ὁ ποιητής του δὲ ἐσύλλαβε ἀρχετὰ τὴν ἰδέα ποῦ θὰ στιχουργοῦσε καὶ δὲν τὴν ἐταξινόμισε, μὰ τῶγραψε ἔτσι, ὅπως ὅπως. Καὶ γενικά, κάθε ποῦ ὁ Φιλύρας πάει νὰ κλείσει κάποια φιλοσοφικὴ ἔνοια, κάποια σκέψη, ἀμέσως γίνεται σκοτεινός, σὰ νὰ μὴν εἶχε συνειθίσει νὰ σκέφτεται.

Ἔτσι καὶ τὸ «Ὑπεράνω» εἶναι ἀρκετὰ σκοτεινὸ καὶ ἄλλα, ποῦ γιὰ συντομία ἀφίνω νὰ τὰ βροῦν ὅσοι θέλουν ἀπὸ τοὺς ἀναγνῶστες μου.

*
* *

Ὅσο γιὰ τὴ γλῶσσα γράφει κορμί ***των*** ἀντὶς κορμί τους, γράφει ***ποτέ,*** ἀντὶς κάποτες, χωρὶς νὰ λογαριάζει ὅτι τὸ ποτὲ στὴ δημοτικὴ ἔχει ἄλλη σημασία ἀπὸ τὴν καθαρεβουσιάνικη. Ἀντὶς Ἀβύσου ἴσως νάναι προτιμώτερο τὸ τῆς Ἄβυσσος. Τὸ ἴδιο γράφει Πολυφήμους, ἀντὶς Πολύφημους, γράφει ἱερούς, ἀντὶς ἱερέας. Γράφει κακή ***των,*** ἀντὶς κακή τους, γράφει δίχως ***συμβάσεις,*** ἀντὶς σύμβασες κτλ.

*
* *

Ὅσο γιὰ τὴν ἀφρόντιστη καὶ λαθεμένη στιχουργία, μᾶς τὸ λέει ὁ ἴδιος στὸ «Πρόδρομοι» ποῦ ἀφιερώνει στὸ Γ. Δροσύνη.

Κι' ὁ στίχος σας νὰ μᾶς κατέχει ἀκόμα.

καὶ ἀλήθεια, ὅσο κι' ἂν ἐπόθησε

ἁρμονικὰ στὸ στίχο (του) πλεμένη

τὴν ἔμπνεψη, ὁ λαθεμένος ἐντεκασύλλαβος τοῦ Δροσύνη τόνε κατέχει ἀκόμα.

Ἔτσι τὰ στιχουργικὰ λάθη τοῦ Ρώμου Φιλύρα εἶναι ἀνεμέτρητα, ἀφοῦ μάλιστα γράφει σχεδὸν ὅλο ἐντεκασύλλαβους, μὰ ξεπερνάει καὶ τὸ Γεωργ. Δροσίνη, γιατὶ κάπου ὁ Φιλύρας σφάλει καὶ τὸ δεκαπεντασύλλαβο, ποῦ δὲν τόνε σφάλει μήτε ὁ Τσομπάνης· π. χ. «Ἠγησὼ»

Νιώθαμε μέσα μας πλάϊ σου, τρισάθλιο κι' ὑ ιερούσιο.

ὅπου τονίζει τὴν ἕβδομη συλλαβὴ καὶ προστέτει μιὰν ἀκόμα στὸ πρῶτο ἡμίστιχο.

Τὰ στιχουργικὰ λάθη λοιπὸν εἶναι πολλά, καθὼς καταλαβαίνει πιὰ ὁ ἀναγνώστη μου. Οἱ χασμωδίες δὲ λείπουνε. π.χ.

Πρὸς ὅ,τι ἀναπνέει καὶ ψυθιρίζει.
Ἀπὸ φῶς, φλόγα, ἀπὸ ἐσέναν ὅλη
Κάθε Γυναῖκα ἡ Ζωὴ κι' ἡ Σάρκα ὅλος ὁ Νοῦς.
Λάμπει ἐνῶ ἡ ψυχή σου ἀναγαλιάζει.
Προσήλωση στὰ ἄχραντα τοῦ Μυστηρίου.
Τῆς θωριᾶς σου εἰκόνα
Τρισάραχνη ἡ ζωή μας κι' ἡ ἀνέσα. κτλ κτλ. κτλ.

Οἱ κακὲς τομὲς εἶναι ἄφτονες. π.χ'

Νὰ συνειθίσωμε – ξανὰ τὸ βῆμα
Ποῦ ἀβγάσαν ἄλλοτε—τὸ λογισμό μας.
Τυχαῖοι, ἀσύνδετοι—κι' ἀφτὸς μ' ἀφτή.
Στὸ χῶμα ἀχνάρι μας—νὰ μὴ στοθῇ.
Πλάσμα δὲν εἴδαμε—ποῦ νὰ σοῦ μοιάζει.

καὶ πλῆθος ἄλλοι στίχοι, ποῦ ἐνῶ εἶναι δυό, τοὺς πέρνει γιὰ ἕνα στίχο καὶ μάλιστα ἐντεκασύλλαβο. Τονίζει τὴν τέταρτη συλλαβὴ καὶ κάνει τομὴ στὴν ἕχτη. Ἀφτὸ πάντοτε τὸ ἀπόφυγαν ἐκεῖνοι ποῦ ἔγραψαν τὸν ἐντεκασύλλαβο καὶ στὴν Ἰταλικὴ στιχουργία δὲ θὰ βρεῖ κανένας οὔτε γιὰ παράδειγμα. Ὁ Δ. Σολωμὸς ποῦ τὸ μεταχειρίστηκε, τὸ θεώρησε γιὰ δυὸ στίχους, ὅπως καὶ εἶναι· π. χ.

Τώρα ποῦ ξάστερη
Νύχτα μονάχους
Μᾶς ηὕβρε ἀπάντεχα
Κ' ἐκεῖ στοὺς βράχους κτλ.

Δυστυχῶς τὸ ἑλληνικὸ ἀφτὶ δὲ μπορεῖ ἀκόμα, μὰ κι' οὔτε ποῦ οἱ στιχουργοί μας τὸ ἠθέλησαν, νὰ συνειθίσει τὴ λεπτότητα τῶν ριθμῶν.

Τονίζει ἀκόμα τὴν τρίτη κ' ἔπειτα τὴν ἕβδομη, ἀντὶς νὰ τονίσει τὴν ἕχτη, κ' ἔτσι σπάει τὸν ἰμαδικὸ ριθμό. π. χ.

Τῆς Ὑγείας ὁ κολπασμὸς καὶ ἡ σχόλη
Πῶς ὅ,τι εἶμαι δὲν ἐπάσχισα νὰ γίνω.

ἢ τονίζει τὴ δέφτερη καὶ τὴν ἕβδομη, ποῦ πάλει σπάει τὸ ριθμό, π. χ.

Καὶ τίποτα σὰ νὰ μὴν ἐμισοῦσες.

Ἢ τονίζει τὴν τρίτη καὶ τὴν ὄγδοη, ἀντὶς τέταρτη καὶ ὄγδοη π. χ.

Εἶχες μείνῃ, στὴν πολυθρόνα μέσα.

Ἢ Προστέτει συλλαβὲς καὶ κάνει καὶ παρατονία τονίζοντας τρίτη καὶ ἕβδομη συλλαβή. π.χ.

Τὴν Ἀγνότητα, σεμνὴ – μαῦρο σαράϊ.

Ἢ τονίζει τὴν πέμπτη συλλαβή, ἀντὶς τὴν ἕχτη, καὶ ἔτσι σπάει τὸν ἰαμβικὸ ριθμό. π. χ.

Τὰ μυστήρια κάλλιο νὰ μὴν ξεδιαλύνω.

Ἢ καταντάει νὰ γράφει σιμὰ σ' ἐντεκασύλλαβους σκουλίκια τέτοια :

Στὸν πολυθόρυβο τὸ δρόμο· ἕνα πρωΐ σ' ἀντίκρισα.

Ἢ ἀνακατώνει μέσα σ' ἐντεκασύλλαβους κάπου κάπου καὶ κάποιο κακόζηλο δεκατρισύλλαβο π.χ.

Καὶ νὰ ξεχνιούμαστε κι' ἐμεῖς, ξένοι στὶς ξένες.
Πῶς δώσαμε σὰν φίλοι παλαιοὶ τὸ χέρι.
Τὸ κάτι ἐκεῖνο τὸ ὑψηλὸ καὶ ἀϋλωμένο.
Ἀβίαστα πῶς ἡ φωνή μου ἀργοκυλάει.

κτλ. κτλ. κτλ. ἀρκεῖ νὰ σημειώσω ὅτι σ' ἕνα ποίημα μοναχὰ ἔχει 15 στιχουργικὰ λάθη.

Ὁ Ρῶμος Φιλύρας ἐδοκίμασε καὶ τοὺς ἐλεύτερους στίχους, μὰ τ' ἀφτί του ὄχι μοναχὰ στιχουργικὰ ἁπλῶς λάθη κάνει, ἁπλῆς παρατονίας, μὰ δὲν ἤξερε τί θὰ πεῖ ὁμοιομορφία ρυθμοῦ, γιατὶ ἐχτὸς ἀπὸ τὴ χασμωδία

Τῆς θωριᾶς σου εἰκόνα,

ἢ ἐχτὸς ἀπὸ τὸν κακὸ τονισμὸ τοῦ ἐντεκασύλλαβου

θὰ τὴν ξεθάψωμε ἀπὸ τὸ συρτάρι,

ποῦ λείπει ἕνας τόνος κύριος καὶ στὴ θέση του εἶναι ὁ τόνος τοῦ ἄρθρου ***τό,*** τονίζει τὴν πέμπτη συλλαβὴ τὸ στίχο

στὰ μάτια μας μπρός,

ποῦ εἶναι ὁ κύριος τόνος τοῦ τροχαϊκοῦ ρυθμοῦ, κ' ἔτσι βγαίνει ἀπὸ χρόνο. Ὅσο γιὰ τὴ στιχουργία ἀφτά.

Μὰ εἶναι ἀκόμα κι' ἄλλα λάθη στὴ μικρὴ ἀφτὴ συλλογή, τῶν 64 σελίδων. Γράφει στὸ ποίημα «Στὸ παιδάκι τῆς ἀδελφῆς μου»,

Ταχειὰ μὲ τὸ τιτίβισμα θὰ σκάσῃ καὶ τὸ δοντάκι,
κλωνὶ ροδιοῦ στὰ ρόδινα, χαριτωμένα χείλη.

μὰ στὸ Θεό σας, τὸ δοντάκι, ποῦ εἶναι χιονάτο, μπορεῖ νὰ παραβληθεῖ μὲ τὸ κλωνὶ τοῦ ροδιοῦ, ποῦ εἶναι σὰν αἷμα κόκκινο ;

Κάπου ἀλλοῦ γράφει :

καινούριους θἄχουνε ρυθμοὺς καὶ μάγια.

καὶ γράφει τὸ στίχο τόσο ἀπρόσεχτα, ὥστε ὄχι μονάχα νὰ μὴν ὑποβάλει καινούριους ρυθμοὺς καὶ μάγια, μὰ ἀρυθμία καὶ δυσαρέσκεια, γιατὶ τονίζοντας τὴν τέταρτη συλλαβὴ καὶ κάνοντας τομὴ στὴν Ἕχτη, χωρίζει τὸ στίχο σὲ δυό, καὶ δὲν εἶναι πιὰ ἐντεκασύλλαβος. Τέτοια λάθη, κάμποσα ἄλλοιος ἔχει θρεμένο τὸ γοῦστο του καὶ τὴ γνώση του θ' ἀπαντήσει στὴ νέα συλλογή τοῦ Φιλύρα, πράμα ποῦ τὴν κατασταίνει ἀνιαρή. Ἀκόμα ἔχει ἕνα ἄλλο κακό· γυρέβει τὴ σπάνια ρῆμα καὶ ἡ ἐκζήτηση φαίνεται πάρα πολὺ βαρὺ λάθος.

Ὡς τόσο αἴσθηση δὲ λείπει ἀπὸ τὸ Φιλύρα, οὔτε κάποιο ἔμπνεψη, μὰ εἶναι πολὺ ἀκαλιέργητα καὶ κακοθρεμένα.

Ξεχωρίζουμε τὸ ποίημα «Στὸ παιδάκι τῆς ἀδελφῆς μου», ποῦ εἶναι γεμάτο τρυφερότητα καὶ θἄταν ἓν' ἀπὸ τὰ καλὰ ποιήματα, ἂν δὲν εἶχε τόσα τεχνικὰ λάθη. Στὴ συλλογὴν ἀφτὴν ὑπάρχουν κι' ἄλλα μερικὰ ποιήματα, ποῦ θὰ διαβάζονταν μὲ μεγάλην ἐφχαρίστηση, ἂν δὲν εἶχαν τόσα τεχνικὰ λάθη.

Καὶ τόρα ρωτᾶμε τὸ Ρῶμο τὸ Φιλύρα, ἀφτὸς ποῦ ἐπλησίασε πιὰ τὴν Τέχνη, καὶ θἄχει νοιώσει τὸν πρεπούμενο σεβασμὸ ποῦ ἀπαιτεῖ ἐκείνη σ' ὅποιον θὰ τοῦ χαμογελάσει, ἂν ἤξερε ὅτι τὸ ἔργο του θἄχε τόσα τεχνικὰ λάθη, θὰ πρόδινε τὴν Τέχνη καὶ θὰ τὸ δημοσίευε ; Ἐγὼ πιστεύω πῶς ὄχι, ὅσο καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲ μπορεῖ νὰ ξέρῃ τὴν πραματικὴν ἀξία τοῦ ἔργου του ποτέ· μὰ τὰ τεχνικὰ μέσα δὲν πρέπει νὰ τ' ἀγνοεῖ ποτὲ κανένας ἀπὸ κείνους ποῦ ζητᾶνε τὴν ἔδνοια τῆς Τέχνης γιὰ νὰ δώσουμε ἄρτια μορφὴ στοὺς στοχασμούς τους.

ΓΕΡ· ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἀναγέννηση

Στοὺς φίλους μου ποῦ ἐργάζονται γιὰ τὴν Ἀλήθεια

Εἶναι ἀναμφισβήτητο πλέον, ὅτι μιὰ ζύμωσ δυνατὴ γίνεται μέσα στὰ πνεύματα τῶν νέων μας σκεπτομένων· ζύμωσις χωρὶς προηγούμενη παρόμοιη. Δὲν πρόκειται πλέον μόνο γιὰ μιὰ φιλολογικὴ σχολὴ νέα, ἀλλὰ γιὰ ***κατευθύνσεις ζωῆς.*** Θὰ ἐξακολουθήσωμε νὰ μένωμε ραχατλῆδες ἀνατολῖτες, ἢ θὰ ἐξευρωποῖσωμε τὸ μυαλό μας ;

Ἡ ζύμωση λοιπὸν ὑπάρχει· εἶναι ὅμως ἐξ ἴσου βέβαιο πῶς ὑπάρχουν καὶ οἱ ***δυσαρεστημένοι.***

Οἱ δυσαρεστημένοι εἶναι οἱ παληοὶ ποντίφηκες ποῦ ἀπέτυχαν στὴν ἐπιχείρησί τους νὰ φωτίσουν μιὰ νεότητα, διότι ἔλειπεν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τὸ ἀπαιτούμενο φῶς.

Οἱ δυσαρεστημένοι εἶναι ἐπίσης, ἐκεῖνοι, ποῦ ἐλλείψει καλυτέρων, ἢ χάρις στὸ θράσος τους, ἢ τὴ πονηρία τους, ἐνομίσθησαν μεγάλοι, ἐτιμήθησαν, ὡς ποιηταί, κριτικοὶ κλπ.

Οἱ δυὸ τάξεις αὐτὲς τῶν δυσαρεστημένων θὰ ἐπιχειρήσουν βέβαια σὲ μιὰ τελευταία καὶ ἄγονη προσπάθεια νὰ τραβίξουν τὴ σκεπτόμενη νεότη μὲ τὸ μέρος των : θὰ τῆς προσφέρουν, ἐκεῖνο ἀκριβῶς ποῦ δὲν στάθηκαν ποτὲ σὲ θέσι νὰ τῆς δώσουν, ἐκεῖνο ποῦ σήμερα οἱ νέοι (ἀφ' ὅτου ἔπαψαν ν' ἀπευθύνονται στοὺς πρώτους) ἠθελαν, φυσικὰ καὶ ἀβίαστα, τὴ κατεύθυνσι τους, τὴ κατεύθυνσι ζωῆς.

Εἶναι τόρα χρόνια, ποῦ τὴ ***κατεύθυνσι ζωῆς*** μιὰ σειρὰ μανιφέστων, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὰ περισσότερα δημοσιεύθηκαν στὴν Αἴγυπτο, τὴν κήρυξαν μὲ ὅσην μποροῦσαν δύναμιν.

Ὁ ***νέο-εἰδωλολατρισμός,*** ἀντιλαμβανόμενος ὄχι πλέον ὡς νεοαρχαϊσμός, ὡς μιὰ φιλολογικὴ σχολὴ ἀπομίμησης τῶν ἀρχαίων ἔργων καὶ πνεύματος, ἀλλ' ὡς ἕνας εἰδωλολατρισμὸς νέος, προσαρμοσμένος μὲ τὸ νέον πνεῦμα, μὲ τὴ νεώτερη ἐπιστήμη, πλουτισμένος μὲ τὴ κληρονομία ἀνθρώπινης πείρας, εἴκοση αἰώνων, εἶναι ἡ τάση ποῦ ἐκδηλώνουν οἱ σημερινοὶ νέοι. Καὶ ἂς μὴ μᾶς ποῦν οἱ κ. κ. ποντίφηκες πῶς τὸν εἰδωλολατρισμὸν αὐτόν, τὴν διαπίστωσιν αὐτῆς τῆς τωρινῆς ζωῆς, τὴ βρίσκωμε στὰ ἔργα τους ἢ μᾶς τὴν ἐκήρυξαν ὁ τάδε καὶ ὁ δεῖνα.

Ἠθοποιοὺς τοῦ ἀρχαίου εἰδωλολατρισμοῦ εἴδαμε πολλοὺς στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξαν φεῦ! παρὰ ***ἠθοποιοί.*** Ὅσο γιὰ κείνους ποῦ ἐπηγγέλθησαν στὰ ἔργα τους τὸν κλασσικό, ἢ τὸν ἀρχαϊκό, τὰ χαρακτηρίζουν αὐτὰ τὰ ἔργα ἀρκετά, οἱ λέξεις : ρουτίνα, ἀνυπόφορη ριμαδορία, ***ἀθεράπευτη ἔλλειψη ἐγώ,*** προσωπικότητα, παραγνώριση τῆς ζωῆς, ποῦ τὴν ἐξέλαβαν ὡς μιὰν ὁρμὴν γενετήσια μοναχό, ἄγνοια ἐντελὴς τέλος, τῆς ἐπιστήμης.

Ἂς μὴν ἀναζητηθοῦν λοιπὸν πρόδρομοι στὴν ἀγγελόμενη ἀπὸ παντοῦ καὶ ποῦ ἴσως ἦλθεν ἤδη πνευματικὴν ἀναγέννηση.

Οἱ νέοι ἐβρῆκαν τὸν δρόμο τους, ἀπ' ὅταν μόνον ἔπαψαν νὰ ἐλπίζουν καὶ νὰ στρέφονται πρὸς τοὺς παλαιούς. Καὶ ἂς πάψῃ νὰ ἐπικρατῇ ἡ πλάνη πῶς ἡ τέχνη μας, ἢ φιλολογία μας, τότε μόνον θὰ εἶναι ***ἐθνικὴ*** ὅταν θὰ βιδίζῃ ἀπάνω στὰ χνάρια τοῦ παρελθόντος. Ὁποιαδήποτε ***ἀφομοίωση*** ποῦ πλουτίζει τὴν ἀτομική μας ζωή, εἶναι πολύτιμη καὶ ὡς τέτοια πρέπει νὰ τὴν ἐπιδιώκωμεν χωρὶς κανένα ἐνδοιασμόν.

René Lotc :—Les intellectuels dans la société Francaise, suivi d'une étude sur Félix Le Dantec. (1918).

Ὁ κ. Κωστῆς Παλαμᾶς, ποῦ δὲν εἶναι μόνον ποιητὴς ἀλλὰ καὶ βαθὺς λόγιος, εἶχε τὴ καλωσύνη νὰ μοῦ καταστήσῃ γνωστὴ τὴν ἔκδοση ἑνὸς νέου βιβλίου τοῦ René Lote : Les Intellectuels dans la société Française. **Στὸ τελευταῖο κεφάλαιο,** Méditation sur la mort d'un sage, **ὁ συγγραφέας μὲ συγκίνησι μᾶς μιλᾶ γιὰ τὸν μεγάλο ἄνθρωπο καὶ φιλόσοφο συγχρόνως, ποῦ ἔχασε ἡ Γαλλία καὶ ἡ ἀνθρωπότη πρὸ ἔτους.**

Ἡ σιγὴ ἡ ὁποία ἐτηρήθη γύρω ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Le Dantec, **δὲν ἐκπλήττει τὸν** René Lote. **Ἕνας** Charles Le Goffic **μόνον, στὴν** Liberté **καὶ ἕνας** Jean des Cognets **στὸ** Ouest Eclair **τῆς** Rennes, **ἔγραψαν ὀλίγες γραμμὲς γεμάτες μὲ συγκίνηση γιὰ τὸ μεγάλο βιολόγο.**

Τὸ ἄρθρο τοῦ Deschanel, **ἀπεγοήτευε μᾶλλον κείνος ποῦ τὸ διάβασαν. Ὁ κύριος αὐτὸς ἔλαβε τὴ τόλμη νὰ διαπιστώσῃ (χωρὶς κομμιὰν ἀπόδειξι,) πῶς ἂν ζοῦσε, ἀκόμη ὁ** Le Dantec, **ἡ σκέψη του, σὲ μιὰ «διαλεκτικὴ τολμηρὴ» θὰ συναντοῦσε τὴ σκέψη τοῦ...** Bergson ! **Οἱ ἄνθρωποι βέβαια ποῦ λὲν τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶναι ἀρεστοὶ στοὺς πολλούς. Οἱ πολλοὶ γιὰ ἐκδίκησι, τοὺς λησμονοῦν ἢ κάμνουν πῶς τοὺς λησμονοῦν. Ἀπὸ τὸ ἄρθρο τοῦ** Lote, **μαθαίνουμε πῶς ὁ** Le Dantec **ἔλεγε : «Ἔτσι εἶναι ὁ κόσμος· ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ οἱ ἄνθρωποι μὲ ἀξία, ἀπὸ τὴν ἄλλην οἱ ἐπίσημοι· ὅταν εἶσθε *κάποιος* μὴν ἐλπίζετε νὰ γενῆτε *κάτι τι·* μεταξὺ τοῦ νὰ «ἀξιζεῖ» κανεὶς καὶ τοῦ νὰ «ἀρέσῃ», πρέπει νὰ διαλέξῃ.. »**

Ὁ κ. Lote, **τελειώνοντας τὴ μικρή του μελέτη, συμπεραίνει πῶς «Πρέπει αὐτὸ τὸ καθαρὸ ἐπιστημονικὸ μυαλό, αὐτὸς ὁ ἀνεξάρτητος, αὐτὸς ὁ ἄπιστος, νὰ κατολάβῃ τὴ θέση του μέσα στὸ Πάνθεον τῶν μαέστρων τῆς σκέψης.» Εἴμεθα τελείως τῆς γνώμης του, καὶ εἴμεθα διατεθειμένοι ἐμεῖς οἱ νέοι, ἂν καὶ ὄχι Γάλλοι, νὰ παλαίψωμε γιὰ τὴ δόξα τοῦ μεγάλου σοφοῦ.**

Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

Ὁ καινούργιος «Νουμᾶς»

Ὁ ἐκδότης του μᾶς εἰδοποιεῖ ὅτι «ἠδιασμένος πιὰ ἀπὸ τὴν ἄγρια, ὅπουλη καὶ συστηματικὴ ἀντίδραση πούβρισκε σὲ κάθε βῆμα του, ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀντίθετους, μὰ ἀπὸ τοὺς δικούς του, ποὺ κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα ὁ ἴδιος τοὺς ἐδημιούργησε καὶ εἴδωλα τοὺς ἔστησε καὶ νύχτα μέρα τοὺς λιδάνιζε, ἀηδιασμένος ἀπὸ τὴν ἀντίδραση αὐτῶν τῶν παράξενων ἀνθρώπων ποὺ ὁ καθένας τους γιὰ τὰ προσωπικά του μόνο νοιαζότανε καὶ θυσίαζε γι' αὐτὰ τὸ ζήτημα τὸ γενικό, ἐπέταξε τὸ Νουμὰ ἀπὸ πάνω του σὰν ἕνα βάρος περιττό, σὰν ἕνα πελώριο βουνὸ ποῦ τοῦ πλάκωνε δεκαπέντε χρόνια τὰ στήθια του καὶ δὲν τὸν ἄφινε νἀνασάνει λέφτερα.»

Ὁ κ. Ταγκόπουλος ὅμως δὲν τὸν ἐπέταξε, ὅπως λέει, τὸ Νουμὰ ἀπὸ πάνω του. Ἁπλῶς ἀρνήθηκε, μαζὶ μὲ τοὺς τότε συνεργάτες του, καὶ τὴν τότες του ἰδεολογία. Γιατὶ ἀλιώτηκα δὲ μποροῦμε νὰ ξηγήσουμε πῶς ἀποφάσισε ἔτσι εὔκολα νἀλλάξῃ ριζικὰ γλωσσικὸ σύστημα, κι' ἀπὸ ὀρθολογιστὴς δημοτικιστὴς ποὺ εἶτανε νὰ γίνῃ «μισός». Τὸ ὅτι ἀρνιέται τὶς ἀρχές του, δὲ μπορεῖ βέβαια νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ κανεὶς τὴ στιγμὴ ποὺ βρίσκουμε (μιλῶ γιὰ τἄρθρα πούχει ὑπογραμμένα μὲ τονομά του) λέξεις σὰν : «δεκαπενταετεῖς», «ἀναδίνουν», «σχολεῖων», «ἐξελίσσεται», καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ κηρύχνει πῶς «ἂς γράφει ὁ καθένας ὅπως θέλει, ὅπως ξέρει, κι ὅπως τὸν συμφέρει τὴ δημοτική...»

Θὰ μᾶς παρατηρήσῃ ἴσως ὁ κ. Ταγκόπουλος ὅτι ὁ καινούργιος Νουμᾶς ἔχει καὶ καινούργια ἰδανικά, καὶ πῶς θεληματικὰ μεταχειρίζεται μιὰ γλῶσσα μισή, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ «εἰσχωρήσῃ» στὸ μεγάλο κύκλο, καὶ νὰ πολεμήσῃ μέσα ἐκεῖ γιὰ τὰ ἰδανικά του. Ἀλλὰ ξέχασα. Δὲ μπορεῖ νὰ ἰσχυριστῇ ἕνα τέτοιο πράμμα τὴ στιγμὴ ποὺ ρητὰ μᾶς λέει πῶς ὁ Νουμᾶς ἔχει τὴ γλῶσσα «γιὰ *μέσο* πιὰ κι ὄχι γιὰ *σκοπὸ* τοῦ ἀγώνα του» ἄρα παραδέχεται πῶς ἡ μασκαρεμένη καθαρεύουσα ποὺ μεταχειρίζεται ὁ Νουμᾶς τόρα, εἶνε ἡ ἀληθινὴ δημοτική ! —Κι ὅσο γιὰ τὰ καινούργια του ἰδανικά, μᾶς λέει καὶ γι αὐτὰ πῶς κυριότερο θάνε «νὰ φέρῃ μιὰ καινούργια ἄνθιση στὴ σύχρονη λογοτεχνία». Ὅρα καὶ τὰ τραγούδια τοῦ Ἀνθέμιου καὶ τοῦ Πικραγκάθη...

Ὁ κ. Ταγκόπουλος πρὶν ἐκδώσει τὸν καινούργιο του Νουμᾶ θἄπρεπε νάχε ἐννοήσει καλὰ ἕνα πράμμα : Πῶς ὁ «Νουμᾶς» δὲν ἀνῆκε πιὰ σὲ ἄτομα. Ἀνῆκε στὴν Ἰδέα τοῦ Δημοτικισμοῦ. Καὶ γι' αὐτὸ κανέ-

νας δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὸν μασκαρέψῃ. Αὐτὸ δὲ θάταν μοναχὰ μ' ἀν ἄρνηση στὴν ὡς τόρα ἐργασία του, μὰ κι ἕνα γερὸ χτύπημα ἐνάντια τῆς Ἰδέας. Γιατὶ τὸ «ζήτημα» δὲ λύθηκε —ὅπως τὸ θέλει τόρα ὁ κ. Ταγκόπουλος— καὶ θαργήση δυσνυχῶς ἀκόμα πολὺ ὡς που νὰ λυθῇ.

Ἔτσι ὅμως εἶνε: τὰ πιὸ ἐνθουσιαστικὰ λόγια εἶνε συνήθως σαπουνόφουσκες. Ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ θυμώση ὁ κ. Ταγκόπουλος μὲ μερικοὺς φίλους του καὶ παλιούς του συναγωνιστές, ἔκανε τὸ μεγαλύτερο κακὸ ποὺ εἶταν στὸ χέρι του νὰ κάνη ἐνάντια τοῦ Δημοτικισμοῦ: ἐσκότωσε τὸν Νουμᾶ.

Ν. Χ. ΜΠ.

Υ. Γ. Στὸ 2ο φύλλο ὁ Νουμᾶς ἀντιγράφει μὲ καμάρι διάφορα ἐπαινετικὰ λόγια ποὺ γραφῆκαν γιὰ τὴν «ἐπανέκδοσι» του στὶς ἐφημερίδες «Φρουρός», «Νέον Πνεῦμα» κτλ.

Ἡ «Διάπλασις τῶν παίδων» καὶ ἡ δημοτική

Στὸ περιοδικὸ αὐτὸ τῶν παιδιῶν ποὺ καθὼς λέει ὁ ἐκδότης του γράφεται «Διὰ παιδία, ἐφήβους καὶ νεάνιδας», μὰ ποὺ πραγματικὰ διαβάζεται κι' ἀπὸ μεγαλύτερες ἡλικίες, ἀφοῦ κι' ἀπὸ μᾶς τοὺς νέους ποὺ λαβαίναμε κάποτε μέρος στὴ κίνησή του καὶ δημοσιεύαμε κεῖ τὰ πρωτόλια μας, δὲν περνᾶ καὶ τώρα ἀπαρατήρητο—καὶ ποὺ ξέρουμε καλὰ πῶς γέροι, ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, μὲ λαχτάρα τὸ πιάνουν καὶ τώρα ἀκόμα στὰ τρεμουλιαστά τους χέρια, καὶ τὸ ξεφυλλίζουν μὲ συγκίνηση καὶ μὲ νοσταλγία γιὰ τὰ παληά τους χρόνια— στὸ περιοδικὸ λοιπὸν αὐτὸ ἔγινε τώρα μιὰ σπουδαία προοδευτικὴ ἀνακαίνηση ποὺ δὲν θἄπρεπε νὰ περάση ἀπαρατήρητη ἀπὸ κανένα ποὺ ἀγαπάει τὴ ζωντανή μας γλῶσσα καὶ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν ἀγῶνα της: Μπῆκε ἡ δημοτική, ὄχι μικτὴ πιὰ ὅπως ἦταν, μὰ καθαρὴ μὲ τοὺς τύπους της καὶ τὴν ὀρθογραφία της. Τὰ μυθιστορήματά της, τὰ διηγήματα, τὰ ποιήματα, τὰ χρονογραφήματα καὶ πρὸ παντὸς τὰ μικρὰ ἔργα τῶν παιδιῶν, γράφονται τώρα πέρα-πέρα στὴ δημοτική. Τί σημασία ἔχει αὐτὸ στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ δημοτική, ὁ ὁποῖος καθόλου δὲν ἔληξε ἐπειδὴ μπῆκε στὸ σκολειό, ὁ καθένας ποὺ ξέρει τὰ παρασκηνιακὰ τῆς Διάπλασης τὸ νοιώθει. Τὸ περιοδικὸ σκορπίζεται σὲ δέκα χιλιάδες —κι' ἴσως παραπάνου Ἑλληνόπουλα.

Τὰ παιδιὰ αὐτὰ πραγματικὰ τὴ λατρεύουνε γιατὶ ὁ ἐκδότης της ξέρει καλὰ τί πνευματικὴ τροφὴ θέλουν τὰ παιδιά: «τέρπειν ἅμα καὶ διδάσκειν». Τὰ παιδιὰ λοιπὸν αὐτὰ θὰ γράφουνε τὴ γλῶσσα ποὺ διαβάζουνε. Θὰ τὴν ἀγαπήσουνε, θὰ τὴ συνηθίσουνε καὶ θὰ γίνουν τέλειοι δημοτικιστές, μιὰ ποὺ καὶ τὰ πρωτόλια τους ποὺ δημοσιεύουνε ἐκεῖ εἶναι γραμμένα στὴν ἴδια γλῶσσα.

Ξεφυλλίζοντας τοὺς τόμους τῶν 40 χρόνων ποὺ βγαίνει τὸ περιοδικὸ αὐτό, ξεφυλλίζουμε καὶ τὴν ἱστορία τῆς γλῶσσας μας. Σὰν βγῆκε ἡ «Διάπλασις», γραφόταν στὴ Μιστριώτικη γλῶσσα ποὺ ἐπικρατοῦσε τότε καὶ στὴ λογοτεχνία· ἀργότερα πέρνοντας τὴν ἐξέλιξη τῆς λογοτεχνίας μας, γραφόταν στὴ σημερινὴ καθαρεύουσα. Ἴσα μὲ τώρα δέ, δὲν εἶχε καθαρεύουσα οὔτε δημοτική, παρὰ ἀνάμικτη, γιατὶ ὁ ἐκδότης της ποὺ εἶναι συντηρητικὸς δὲν ἤθελε νὰ ἔλθῃ σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ σκολειοῦ. Μὰ ὅσο συντηρητικὸς καὶ ἂν εἶναι, εἶναι ὅμως περσότερο προοδευτικὸς καὶ πολλὲς φορὲς ξέφευγε ῥιζικὰ ἀπ' τὴ γλῶσσα τοῦ σκολειοῦ, πρᾶγμα ποὺ ἔκανε μερικοὺς δασκάλους μας νὰ τὴ χαρακτηρίζουνε μαλλιαρή. Σήμερα ὅμως πέτυξε ἀπ' ἐπάνω του τὴ φευτιὰ καὶ δίνει στὰ παιδιὰ τὴν ἀληθινὴ γλῶσσα. Εἶναι ὅμως διστακτικὸς ἀκόμη στὴ γλῶσσα τοῦ τίτλου καὶ τῶν ἄλλων ποὺ εἶνε ἔξω ἀπ' τὴ λογοτεχνία της. Κρατάει ἀκόμη τὴ παράδοση ἀπὸ σεβασμὸ ἢ γιατὶ τοῦ φαίνεται τολμηρό. Ἡ ἐπανάσταση εἶναι πρόοδος· Κι' ἡ «Διάπλασις» πρέπει νὰ γίνῃ γλήγορα καὶ χωρὶς κανένα φόβο «Διάπλασις», —ἢ καμιὰ ἄλλη λέξη πιὸ ἐκφραστική— γιὰ νὰ εἶναι πραγματικὰ τέτοια καὶ μὴ μπερδεύει τὰ παιδιὰ ποὺ ἐκεῖ ποὺ διαβάζουν κάτι στὴ δημοτικὴ ἔξαφνα βλέπανε μιὰ δήλωσή της γραμμένη στὴ καθαρεύουσα.

Μήπως καὶ ὁ «Βωμὸς» δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι, ὅπως καὶ εἶναι, γραμμένος στὴ δημοτική, μὰ τὸ τίτλο του νὰ τὸν ἔχῃ στὴ καθαρεύουσα; Μερικὰ ν καὶ ἕνα ἐν *Ἀθήναις τῇ τάδε*, φτάνανε γιὰ νὰ αὐξήση ἡ κυκλοφορία. Γιατὶ τότε θὰ διαβαζόταν κι' ἀπ' τοὺς λίγους περίεργους καθαρευουσιάνους ποὺ ἐνῶ στὴ λογοτεχνία οὔτε κἀν τὸ διακρίνουνε πῶς εἶναι δημοτική, ἔξαφνα ξιπάζονται σὰν τὴν δοῦν στὸ τίτλο ἢ σὲ μιὰ δήλωση. Ὅμως προτίμησε χωρὶς μάσκα νὰ πολεμήση, καὶ ἂς ζημιόνεται.

Ἡ «Διάπλαση» ὅμως δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ ἀπ' αὐτό. Τὰ παιδιὰ μαθαίνουνε τώρα τὴ δημονική στὰ σκολεῖα καὶ δὲν θὰ τοὺς κακοφανεῖ κι' ἂν τὴν δοῦνε κι' ἔξω ἀπ' τὴ λογοτεχνία.

Τελειόνοντας τὸ σημεῖωμα αὐτὸ ποὺ χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε τὸ μακρύναμε —μὰ ποὺ καὶ ἄλλα θὰ μποροῦσε κανεῖς νὰ πῇ— θὰ θέλαμε νὰ κάναμε μιὰ σύσταση στοὺς κυρίους ποὺ ἀναλάβανε νὰ φκιάξουνε τὸ σκολειό. Οἱ νέοι τρέφουνε πολλὲς ἐλπίδες σ' αὐτούς, βασίζοντάς τες στὴ περασμένη τους δράση. Λοιπὸν γι' αὐτὸ κι' ἐμεῖς ἔχουμε τὸ θάρρος κάτι νὰ ποῦμε ποὺ ἤμαστε βέβαιοι πῶς ἂν δὲν τὸ πραγματοποιήσουνε, θὰ τὸ προσέξουνε τοὐλάχιστον: Πασκίζουνε νὰ μορφώσουνε δασκάλους καὶ νὰ γραφτοῦνε βιβλία γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ σκολειοῦ στὴ δηματική. Ἡ «Διάπλαση» γιὰ τὸν ἀγῶνα τους αὐτὸν εἶνε μιὰ εὐκαιρία: εἶναι ἕνας ἕτοιμος, μορφωμένος δάσκαλος ποὺ ξέρει τὴ γλῶσσα καὶ τὸ βιβλίο ποὺ πρέπει νὰ δόσῃ, μὰ ποὺ δὲν τὄχει. Δόστε της τὸ βιβλίο, δόστε της νὰ δημοσιεύει ἔργα ἑλληνικά, γραμμένα ἀπ' τοὺς δημοτικιστές μας. Τὸ παιδὶ μὲ περσότερη εὐχαρίστηση θὰ διαβάσῃ κάτι στὸ περιοδικό, παρὰ στὸ βιβλίο τοῦ σκολειοῦ ποὺ ἡ ὑποχρέωση νὰ τὸ διαβάσῃ τοῦ τὸ κάνει σαχλό. Ἴσα μὲ τώρα δημοσιεύει μεταφράσεις ὡραίων ἔργων γιὰ παιδιά. Πρέπει νὰ δημοσιεύσι ἑλληνικὰ ἔργα, γραμμένα στὴ ζωντανή μας γλῶσσα κι' ἔτσι νἀγαπήσῃ ὄχι μόνο τὴ γλῶσσα ποὺ μπαίνει τώρα στὸ σκολειό, ὄχι μόνο νὰ εὐκολύνῃ τὸ δάσκαλο ποὺ θὰ βρῇ χωράφι καλλιεργημένο, μὲ περσότερο, κυριώτερο, νὰ τὸ κάνῃ τὸ παιδὶ νἀγαπήσῃ τὴ φιλολογία μας. Τὰ παιδιὰ ποὺ βγαίνουνε σήμερα ἀπ' τὸ σκολειό, ὄχι μόνο ἀγνοοῦνε πῶς ὑπάρχει ἑλληνική φιλολογία, μὰ καὶ κάποια μικρὴ ἰδέα ἂν ἔχουν, εἶναι ἐντελῶς διεστραμένη, ποὺ τὰ κάνει ὄχι μόνο νὰ μὴ τὴν ἀγαποῦνε, μὰ καὶ νὰ τὴ μισοῦνε, ἐξ αἰτίας τῆς γλῶσσας ποὺ εἶναι διάφορη ἀπ' αὐτὴ ποὺ μάθανε, καὶ γιατὶ ξέρουνε πῶς ἔχουμε μερικοὺς ποιητές, μὰ ποὺ εἶναι μαλλιαροί.

Ἡ «Διάπλαση» εἶναι μιὰ ψυχὴ γιὰ τὰ παιδιὰ —τὸ ξέρουμε ἀπὸ πεῖρα—καὶ μὲ τὸ μπάσιμο τῆς δημοτικῆς δίνει μεγάλη ὠφέλεια στὸν ἀγῶνα, ἕτοιμη νὰ δόσῃ μεγαλύτερο ἂν τὴ βοηθήσουνε.

Σ. Μ.

Τὸ ἀνέκδοτο ἔργο τοῦ Rostand

Σ' ἕνα συντάκτη τῆς γαλλικῆς ἐφημερίδας Excelsior ποὺ τὴν ἐπισκέφτηκε, ἡ Sarah Bernhard ποὺ ὑπῆρξε ἡ περίφημη πρωταγωνίστρια τῆς «Σαμαρίτιδας», τῆς «Μακρυνῆς Πριγκήπισσας» καὶ τοῦ «Ἀετιδέα», ἀφοῦ εἶπε τὴν ἀπέραντη λύπη της γιὰ τὸ θάνατο τοῦ μεγάλου συγγραφέα, καὶ φίλου της, ἐπρόσθεσε καὶ μερικὲς πολύτιμες πληροφορίες γιὰ τ' ἀνέκδοτο ἔργο του.

«Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ «Μασσαλιώτιδα» ποὺ ἑτοίμαζε τώρα τελευταῖα, μὲ πολὺ ἐνθουσιασμὸ —εἶπε— ὁ Rostand ἔχει καὶ ἄλλο μεγάλο ἀνέκδοτο ἔργο. Ξέρω, εἶμαι βέβαιη, πῶς στὰ χαρτοφυλάκια τοῦ θαυμασίου ποιητή, ποὺ χάθηκε ἀπ' ἀνάμεσα μας, θὰ βροῦν πολλὰ ποιήματα, θεατρικὰ ἔργα, ἀριστουργήματα ποὺ δὲν εἶχε «τολμήσει» νὰ δώσῃ σιὸ πολὺ κοινό.

Τὰ ξέρω τὰ ἐξαίσια αὐτὰ ἔργα, ποὺ εἶναι ὅλα σχεδὸν τελειωμένα καὶ ὅπου ξαναβρίσκει κανεῖς τὸ πνεῦμα, τὴ φαντασία καὶ τὸ λυρισμὸ τοῦ συγγραφέα τῆς Σαμαρίτιδας, τοῦ Συρανὸ καὶ τοῦ Chantecler. Τὰ διάβασα μὲ συγκίνηση ποὺ εὐλαβικὰ διατηρῶ ἀκόμα. Εἶναι «Τὸ σπίτι χωρὶς καθρέφτη» ὁ «Don Juan», ὁ «Φάουστ» ποὺ περιέχει σκηνὲς μεγαλοπρεπεῖς, ἡ «Jeanne d'Arc» καὶ ἄλλα ἀκόμα. Ἐνειρευότανε γιὰ μένα ἕνα δρᾶμα ποὺ θὰ τ' ὀνόμαζε «Τὸ Ἄστρο»!...

Δὲν εἶν' ὀχτὼ μέρες ποὺ μιλούσαμε γι' αὐτό! Ἤθελε, σὲ λίγους μῆνες ὅταν θὰ ὑπογράφονταν ἡ εἰρήνη, νὰ ἐπαναλάβω τὴ «Μακρινὴ Πριγκήπισσα»... Ἀλοίμονο! τί ἀνάμνηση! Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτοῦ τοῦ δράματος εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ τὸν Edmond Rosrand. Καὶ δὲ θὰ τὸν ξαναδῶ ποτὲ πιά! Κλαίω ἀπαρηγόρητα τὸν ποιητὴ καὶ τὸ φίλο..»

Γ. Ι.